

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

Fakulta
tělesné kultury

INTERAKČNÍ STYL TRENÉRA BASKETBALU U14-U19

Diplomová práce

Autor: Bc. Filip Koukol

Studijní program: Učitelství tělesné výchovy pro 2. stupeň ZŠ a SŠ se
specializacemi

Vedoucí práce: Mgr. Jana Harvanová, Ph.D.

Olomouc 2022

Bibliografická identifikace

Jméno autora: Filip Koukol

Název práce: Interakční styl trenéra basketbalu U14-U19

Vedoucí práce: Mgr. Jana Harvanová, Ph.D.

Pracoviště: Katedra společenských věd v kinantropologii

Rok obhajoby: 2022

Abstrakt: Diplomová práce se věnuje interakčním stylům trenérů basketbalu. Cílem práce je analýza interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců – basketbalistů a z jejich vlastního pohledu (sebereflexe). Dále se také zkoumal vliv věku a délky praxe u trenérů a vliv věku, soutěžní věkové kategorie a výkonnostní úrovně u hráčů při hodnocení interakčního stylu trenéra. Výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření a využíval se dotazník interakčního stylu trenéra. Do výzkumu se zapojilo 15 trenérů a 140 hráčů z oblastí Olomouckého, Jihomoravského, Zlínského a Moravskoslezského kraje. Výsledky ukázaly, že trenéři sami sebe nejvíce vnímají v dimenzích *Organizátor*, *Pomáhající* a *Chápající* a hráči vnímají trenéry nejvíce v dimenzích *Organizátor* a *Pomáhající*. U „ideálního“ interakčního stylu hodnotí obě strany nejvíce *Organizátor*, *Pomáhající* a *Chápající*. Také se zjistilo, že mladší trenéři hodnotí více *Pomáhající* a *Chápající* a trenéři s delší praxí více dimenzi *Přísný*. Mladší hráči více vnímají dimenze *Organizátor*, *Pomáhající*, *Chápající* a *Vede k zodpovědnosti* než starší hráči. Na vyšší výkonnostní úrovni hráči vnímají více *Pomáhající* a *Vede k zodpovědnosti*.

Klíčová slova: Interakční styl, trenér, basketbal, sportovec, dospívání

Souhlasím s půjčováním práce v rámci knihovních služeb.

Bibliographical identification

Author: Filip Koukol
Title: Interaction Coaching Style of Basketball Coaches U14-U19

Supervisor: Mgr. Jana Harvanová, Ph.D.
Department: Department of Social Sciences in Kinanthropology
Year: 2022

Abstract: The diploma thesis is focused on the interpersonal coaching style among basketball coaches. The aim was to analyze the interpersonal coaching style that was rated from the player's point of view and from the coach's. Furthermore, factors of age, competition age category and performance level among players and age and experience of the coaches when analyzing interpersonal coaching style were considered. The research was realized by using the questionnaire of interaction coaching style. 15 coaches and 140 players participated in the research, and all were situated within the Olomouc, South Moravian, Zlín and Moravian-Silesian region. The results showed that coaches perceive *Organizer*, *Helper* and *Understanding* the most and players *Organizer* and *Helper* the most. In the "ideal" interaction coaching style the *Organizer*, *Helper* and *Understanding* emerged the most among both. Younger coaches perceived more the *Helper* and *Understanding*, and *Strict* more experienced coaches. Younger players perceived more the *Organizer*, *Helper*, *Understanding* and *Player Responsibility*. Based on the performance level, players in the higher league perceived more the *Helper* and *Player Responsibility*.

Keywords: Interaction style, coach, basketball, athlete, adolescence

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracoval samostatně pod vedením Mgr. Jany Harvanové, Ph.D., uvedl všechny použité literární a odborné zdroje a dodržoval zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 28. června 2022

.....

Děkuji Mgr. Janě Harvanové, Ph.D. za pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracování diplomové práce.

OBSAH

1	Úvod	10
2	Přehled poznatků	12
2.1	Basketbal.....	12
2.1.1	Vznik a vývoj basketbalu ve světě a v českých zemích.....	13
2.1.2	System soutěží basketbalu v České republice	14
2.2	Trenér.....	16
2.2.1	Osobnost trenéra.....	17
2.2.2	Komunikační schopnosti trenéra	20
2.2.3	Trenér basketbalu	24
2.2.4	Vzdělávání trenérů basketbalu	25
2.3	Vývojová specifika období dospívání	27
2.3.1	Období puberty.....	28
2.3.2	Pozdní adolescence	28
2.4	Interakce	29
2.4.1	Interakce mezi trenérem a sportovcem	30
2.4.2	Interakční styl.....	31
3	Cíle.....	38
3.1	Hlavní cíl	38
3.2	Dílčí cíle.....	38
3.3	Hypotézy a výzkumné otázky.....	38
3.3.1	Hypotézy a výzkumné otázky vztahující se k prvnímu dílčímu cíli	38
3.3.2	Hypotézy a výzkumné otázky vztahující se k druhému dílčímu cíli	38
4	Metodika	40
4.1	Výzkumný soubor.....	40
4.2	Metody sběru dat	42
5	Výsledky	44

5.1	Výsledky výzkumu vztahující se k prvnímu dílčímu cíli: Identifikace tendencí v percepci interakčního stylu trenérů basketbalu ve vztahu k věku a délce praxe trenérů.	44
5.1.1	Výsledky vztahující se k první výzkumné otázce: Jaký je interakční styl trenérů basketbalu hodnocený z jejich vlastního pohledu a jaký je jejich pohled na „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu?.....	44
5.1.2	Výsledky vztahující se k první výzkumné hypotéze: Pohled trenéra basketbalu na vlastní a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na věku trenéra.....	45
5.1.3	Výsledky vztahující se k druhé výzkumné hypotéze: Pohled trenéra basketbalu na vlastní a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na délce praxe trenéra.....	46
5.2	Výsledky výzkumu vztahující se k druhému dílčímu cíli: Identifikace tendencí v percepci interakčního stylu trenérů basketbalu jejich svěřenci ve vztahu k věku, k výkonnostní úrovni a k soutěžní věkové kategorii sportovců.	47
5.2.1	Výsledky vztahující se k druhé výzkumné otázce: Jaký je interakční styl trenérů basketbalu hodnocený z pohledu jejich svěřenců a jaký je pohled jejich svěřenců na „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu?	48
5.2.2	Výsledky vztahující se k třetí výzkumné hypotéze: Pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na věku svěřence.	49
5.2.3	Výsledky vztahující se ke čtvrté výzkumné hypotéze: Pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na soutěžní věkové kategorii sportovců.	50
5.2.4	Výsledky vztahující se k páté výzkumné hypotéze: Pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na výkonnostní úrovni svěřence.....	58
6	Diskuse.....	61
7	Závěry	64
8	Souhrn	68
9	Summary	69
10	Referenční seznam	71
11	Přílohy	77

11.1 Vyjádření etické komise	77
------------------------------------	----

1 ÚVOD

Basketbal je velmi populární sport, a i díky své atraktivitě je fenoménem po celém světě. Když se řekne basketbal, tak se všem hned určitě vybaví nejprestižnější soutěž NBA a všechna ta slavná jména s ní spojená. Jména jako Michael Jordan, Kobe Bryant, LeBron James, Earvin „Magic“ Johnson, ovšem skuteční příznivci basketbalu nevynechají jedinečné jméno Dr. James Naismith. Osobnost, jež je zakladatelem basketbalu a neodmyslitelným členem basketbalové síně slávy, díky němuž můžeme tuhle hru oslavovat.

Basketbal můžeme jednoduše charakterizovat jako velmi rychlou a dynamickou hru. Konkrétněji pak basketbal řadíme mezi anticipační sporty a důležitou součástí této hry je předvídání a následné tvořivé řešení situací. Na hráče jsou jednak kladeny vysoké individuální nároky, čili je důležitá kondiční a technická připravenost jedince, ale zároveň významnou roli hrají taktické a technicko-taktické dovednosti, které je potřeba uplatňovat v proměnlivém zápasovém prostředí a v závislosti na požadavcích kolektivního výkonu. Zásadní roli proto v tréninkovém procesu přípravy na soutěžní podmínky má trenér. Trenér má především na starost kondiční a taktickou přípravu sportovců. Ovšem má i velmi důležitou roli jakožto zprostředkovatel adekvátního prostředí a klimatu, tak aby jeho svěřenci měli co nejlepší podmínky se rozvíjet a v nejlepším případě se i seberealizovat.

Nevyhnutelnou funkcí trenéra jsou jednotlivé interakce se všemi aktéry ve sportovním prostředí. Trenér neustále komunikuje se svými trenérskými kolegy, získává informace ohledně veškerého dění uvnitř i mimo klub, a hlavně komunikuje a aktivně získává zpětnou vazbu od svých hráčů. Interakční vztah mezi trenérem a jeho hráči může výrazně ovlivnit výkony jednotlivých hráčů a zároveň výkon týmu jako celku. Trenérská ikona José Mourinho, ač z fotbalového prostředí, prohlásila, že on není v pozici, aby říkal hráčům, co a jak mají dělat. Trénuje ty nejlepší hráče světa, a ti jsou schopnostně a dovednostně na takové úrovni, že by byla hloupost jim říkat, co mají dělat. On, jako trenér, je v pozici, kdy primárně vytváří podmínky a dává hráčům dostatek prostředků, aby svou genialitu mohli seberealizovat. Je tedy jakýmsi prostředníkem.

Trenér jakožto facilitátor vhodného prostředí pro sportovcův rozvoj je velmi důležitý v procesu rozvoje mládeže. Zde totiž trenér zastává i roli výchovně-vzdělávací, a proto jeho chování a přístup k tréninkovému procesu by měl být úměrný k mentální zralosti jeho svěřenců.

Vzhledem k tomu, že vnímám vztah mezi trenérem a jeho svěřencem jako velmi významnou složku sportovního výkonu, rozhodl jsem se ve své diplomové práci zaměřit právě na tuto oblast. Práce se zabývá tématem interakčního stylu u trenérů basketbalu, kteří pracují se sportovci ve věku dospívání, což je velmi citlivé období z hlediska rozvoje osobnosti.

2 PŘEHLED POZNATKŮ

2.1 Basketbal

Basketbal je sportem, který je součástí kategorie kolektivních her brankového charakteru. Charakterem hry jsou dva proti sobě hrající pětičlenné týmy, kdy cílem obou týmů je nastřílet více bodů, než soupeř. V průběhu utkání se hráči zapojují do obranných a útočných situací, ačkoliv na rozdíl od fotbalu nebo hokeje nejsou funkce hráčů předem a fixně rozdělené. Hráči přebírají herní úkoly na základě okamžiků, kdy tým ztratil míč a musí bránit nebo míč získal a může útočit (Psotta & Velenský, 2001).

Hráči basketbalu musí disponovat kondičními, taktickými a technickými složkami, které uplatňují v rychlém a vysoce proměnlivém herním ději. V zápasech můžeme vidět individuální řešení situací, ale zároveň i obranné a útočné týmové kombinace, akce a systémy (Hůlka & Válek 2013).

Basketbal můžeme také charakterizovat pomocí zařazení do typologie sportovních činností. V rámci sportu se shromažďované znalosti trenérů, sportovců a psychologů v obecných formách těžko aplikovaly do praxe. V druhé polovině 20. století byla vytvořena sportovní typologie s názvem psychosportogram. Ten popisuje psychické předpoklady pro zvládnutí jednotlivých sportovních odvětví a jedná se například o pohybovou inteligenci, hráčskou inteligenci, a také zdali se jedná o týmové nebo individuální sporty (Slepička, Hošek, & Hátlová, 2009).

V rámci psychosportogramů zjišťujeme, že jednotlivá sportovní odvětví mají podobné znaky, ale přesto se v plno ohledech odlišují. Slepička et al. (2009) uvádí klasifikaci sportů, ve kterých rozděluje sporty senzomotorické, esteticko-koordinační, funkčně-mobilizační, rizikové a technické sporty a anticipační/heuristické. Basketbal se řadí právě mezi anticipační/heuristické sporty, protože důležitým aspektem těchto sportů je předvídání a následné tvořivé řešení herních situací. Svoji roli zde hraje rozdíl, zdali se jedná o individuální sport nebo kolektivní. V individuálních sportech reaguje sportovec především na soupeře a dále vyhodnocuje situaci, kdežto v kolektivních sportech je potřeba respektovat i týmovou součinnost. Z psychologického hlediska pro kolektivní sporty hraje významnou roli sociální interakce a skupinová dynamika, kterou z velké části ovlivňuje trenér svým přístupem (Lynch, 2001).

2.1.1 Vznik a vývoj basketbalu ve světě a v českých zemích

Hra s cílem prohodit míč obručí se objevila už v 7. století před naším letopočtem v indiánských kmenech v oblasti latinské Ameriky. Tato hra především sloužila jako obřadní ceremoniál při náboženských slavnostech. Dochované záznamy uvádějí, že Aztékové nazývali hru tachtli a Mayové pok-ta-pok. Součástí hry byla kamenná nebo dřevěná obruč zavěšená vysoko na stěně a cílem bylo se trefovat do této obruče míčem či jiným kulatým předmětem (Petera & Kolář, 1998).

Zakladatelem basketbalu je Dr. James Naismith, byl to vysokoškolský profesor kanadského původu na Springfield College ve státě Massachusetts (Hůlka & Válek, 2013). Ten dostal za úkol od vedoucího oddělení tělesné výchovy Dr. Luthera Gulicka, aby vymyslel kolektivní hru, kterou by studenti mohli hrát v tělocvičně během zimního období (Wissel, 1994). V roce 1881 vymyslel hru, ve které účinkovaly dva devítičlenné týmy a bylo zamezeno pohybu s míčem a tělesnému kontaktu. Na opačné stěny tělocvičny umístil bezedné koše od broskví, do kterých se hráči měli trefovat míčem. První organizované utkání proběhlo v roce 1882 mezi studenty springfieldské YMCA a zápas skončil 2:2 (Petera & Kolář, 1998).

Rok 1903 přinesl vznik Národní basketbalové ligy (NBA), která dávala možnost zrodu dalším profesionálním týmům (Smith, 1998). Zpočátku byl charakter hry velmi statický a pomalý. Ke změně došlo v momentě, když v průběhu 20. století začal basketbal více pronikat do škol. Následně se začal vyvíjet v technickou a rychlou hru (Petera & Kolář, 1998).

Studenti, učitelé a vojáci vyjíždějící do zahraničí začali šířit basketbal i mimo hranice USA a v roce 1904 byl představen jako ukázkový sport na Olympijských hrách v St. Louis. Vývoj basketbalu ve zbytku světa s sebou nesl potřebu sjednocení pravidel, a proto v roce 1932 v Ženevě vzniká mezinárodní basketbalová federace FIBA (Fédération International de Basketball Amateur). Československo bylo jedním ze zakládajících států a v roce 1936 byl basketbal zařazen do Olympijského programu OH v Berlíně, kde Dr. James Naismith slavnostně zahájil turnaj vyhozením míče v úvodním rozskoku (Petera & Kolář, 1998).

Na území Čech byl poprvé basketbal představen učitelem tělesné výchovy Jaroslavem Karáskem. Ten měl možnost se s touto hrou seznámit při svém pobytu ve Spojených státech amerických. Po návratu domů vybavil místní školu ve Vysokém Mýtě basketbalovým náčiním a míči, které nechal dovézt z USA. V roce 1887 uspořádal

historicky první basketbalové utkání, když využil příležitosti slavností školní mládeže právě ve Vysokém Mýtě. Pravidla nebyla jasně určena a zároveň koše neměly za sebou desky (Tlustý & Krajcigr, 2017). O první propagaci basketbalu se postaral Josef Klenka v časopise Sokol roku 1898. Jako učitel tělesné výchovy na české reálce v Praze definoval pravidla basketbalu zejména v rámci kurzů na výcvik učitelů (Dobry & Velenský, 1987).

Větší rozvoj u nás zaznamenal basketbal až po první světové válce. V roce 1920 se odehrálo zásluhou profesora Josefa Amose Pipala první regulérní a řízené utkání v Praze na Letné, na které zároveň připravoval československé sportovce na letní Olympijské hry v Antverpách (Tlustý & Krajcigr, 2017). Potom následovalo zapojení basketbalu do výuky tělesné výchovy na školách, na tábory YMCA a rozšíření mezi členy Sokola (Dobry & Velenský, 1987). V roce 1924 se největší propagátor basketbalu v meziválečném ČSR F. M. Marek zasloužil o začlenění basketbalu do svazu odbíjené a vznikl Československý volejbalový a basketbalový svaz (Tlustý & Krajcigr, 2017).

Největší rozmach basketbalu u nás proběhl po roce 1928. Jednak se stavěly nové tělocvičny YMCA, ale hlavně vznikala nová družstva sokolská, vysokoškolská a sportovní kluby. Od roku 1933 u nás pravidelně probíhalo mistrovství ČSR. Historicky první mistrovství Evropy, jehož se československá reprezentace zúčastnila, proběhlo v Ženevě 1935. Československý tým, který málem na mistrovství neodcestoval z finančních důvodů, nakonec získal bronzové medaile (Tlustý & Krajcigr, 2017).

Samostatný Československý basketbalový svaz vznikl v roce 1946, jehož předsedou byl F. M. Marek a ve stejnou dobu proběhlo i mistrovství Evropy v Ženevě, na kterém československý tým získal první a zároveň poslední zlaté medaile v této soutěži (Dobry & Velenský, 1987).

2.1.2 Systém soutěží basketbalu v České republice

Mezinárodní basketbalová federace FIBA je hlavním řídicím orgánem, který organizuje basketbal a nabízí podporu vzdělávání trenérů v celosvětovém měřítku. Další složkou jsou pak jednotlivé národní basketbalové federace v každé členské zemi, které dohlíží na správu vlastních soutěží, poskytují finanční prostředky a nabízí podporu současným a budoucím trenérům (Ivkovic, 2003).

V České republice zastupuje hlavní řídicí funkci Česká basketbalová federace (ČBF) a plánování, organizaci a řízení basketbalových soutěží stanovuje Soutěžní řád basketbalu. Blíže soutěže plánuje a vyhlašuje územní výbor ČBF a výbor ČBF. Územní

výbor ČBF má na starost soutěže na úrovni oblastní a výbor ČBF pak soutěže v rámci celé ČR.

Druhy soutěží se dělí podle svého charakteru na mistrovské, nemistrovské a mezinárodní a následně podle pohlaví na mužskou a ženskou složku. V rámci této práce nás primárně zajímají mistrovské soutěže mužské složky.

Mistrovské soutěže jsou organizovány v těchto soutěžních věkových kategoriích:

- U11 – nejmladší minižactvo, hráči, kteří v roce zahájení soutěže dosáhli 10 let a mladší
- U12 – mladší minižactvo, hráči, kteří v roce zahájení soutěže dosáhli 11 let
- U13 – starší minižactvo, hráči, kteří v roce zahájení soutěže dosáhli 12 let
- U14 – mladší žáci, hráči, kteří v roce zahájení soutěže dosáhli 13 let a mladší
- U15 – starší žáci, hráči, kteří v roce zahájení soutěže dosáhli 14 let a mladší
- U17 – kadeti, hráči, kteří v roce zahájení soutěže dosáhli 15 nebo 16 let
- U19 – junioři, hráči, kteří v roce zahájení soutěže dosáhli 17 nebo 18 let
- Muži – hráči, kteří v roce zahájení soutěže dosáhli 19 let a starší

Hráči mohou jednak startovat ve své kategorii, ale také mohou startovat v nejbližší vyšší kategorii. U sportovně vyspělých hráčů v kategoriích U10-U17 je možné postaršení. Postaršení provádí ČBF, pokud o něj zažádá klub a přikládá k tomu souhlas lékaře a souhlas rodičů. Postaršený hráč může startovat v kategorii, do které byl postaršen a v nejbližší vyšší kategorii. Postaršení platí na jedno hrací období a nemůže být v průběhu zrušené.

Do nejnižších tříd, které jsou pořádány územním výborem, se může přihlásit jakýkoliv klub, jež je zaregistrovaný podle stanov ČBF. Jedná se o kluby oblastních (nadregionálních) soutěží a výjimkou je soutěž ligy v kategorii U14, kde je rovněž otevřený přístup. Právo účastnit se ostatních soutěží mají jen týmy, které si svou účast vybojovaly umístěním v předchozím ročníku, týmy, které sestoupily z vyšší nebo postoupily z nižší soutěže v kvalifikaci a případně týmy, které získaly právo startu převodem od jiného účastníka. Soutěžní hrací období obvykle probíhá od konce září, popřípadě od začátku října a pro některé týmy končí na konci dubna. Ostatní týmy hrají nadstavbové části play-off a kvalifikace do vyšších soutěží a ty mohou trvat až do začátku června (Česká basketbalová federace, 2021).

Tabulka 1

System soutěží basketbalu

MUŽSKÁ SLOŽKA						
Soutěžní věková kategorie	Muži	U19 Dorostenci	U17 Kadeti	U15 Starší žáci	U14 Mladší žáci	U13, U12, U11 a U10
Výkonnostní úroveň	Kooperativa NBL	Extraliga	Extraliga	Extraliga	Extraliga	Regionální přebor
	Český pohár	Celostátní liga	Celostátní liga	Žákovská liga	Žákovská liga	
	1. liga	Kvalifikace o extraligu	Kvalifikace o extraligu	Nadregionální liga		
	2. liga	Kvalifikace o ligu	Kvalifikace o ligu			
	Nadregionální liga	Nadregionální liga	Nadregionální liga			

2.2 Trenér

Z historického hlediska můžeme říct, že na počátku žádná specializovaná příprava vznikajících sportů nebyla. Především průkopníci a sportovní nadšenci šířili základní myšlenky a zkušenosti z daných sportů. Přesto s rostoucími výkony a se stále se zvyšující konkurencí přichází do popředí promyšlená příprava vedoucí ke sportovnímu úspěchu. Ze zkušených jedinců, rádců a nadšenců se postupně stávají průkopníci trenérské činnosti (Jansa, Jůva, Kocourek, Svozil, & Kovář, 2012).

Trenérství jakožto roli a profesi propagoval sám zakladatel moderních Olympijských her Pierre de Coubertin a to ve svém díle *Pédagogie sportive* z roku 1922. Uvádí, že sport jednak působí jako zdroj rozvoje fyzické zdatnosti, ale také rozvíjí mravní a sociální charakteristiky člověka. Myšlenky trenérské profese se dále více věnuje ve své práci *Essais de Psychologie sportive*. Skutečné trenérství jako povolání pozorujeme až s rozvojem socialistického sportu. Trenér vystupuje jako specialista, jehož úkolem je rozvoj výkonnostních a výchovných aspektů sportovce. V dnešní době profesi trenéra vykonávají kvalifikovaní jedinci a na nejvyšších úrovních dokonce s požadavkem univerzitního vzdělání (Svoboda & Vaněk, 1986).

V českém jazyce pojem trenér je funkce, ve které jedinec zajišťuje, a hlavně vede trénink sportovce. Pojem vychází z anglického „to train“, a tím je spíše označován člověk vedoucí kondiční přípravu sportovce – „trainer“. Tomu tradičnímu pojmu trenér proto spíše odpovídá anglické „coach“. V této roli se trenér soustředí zároveň i na technickou

a taktickou přípravu sportovců (Jansa et al., 2012). Průcha, Walterová a Mareš (2009) definují pojem trenér jako: „profese pedagogického charakteru uplatňující se jednak ve sféře sportu, jednak v profesním vzdělávání jako instruktor při výcviku praktických dovedností v různých pracovních odvětvích“ (p. 316).

2.2.1 Osobnost trenéra

V dnešní době se neustále zvyšují požadavky kladené na hráče a zejména na vrcholové úrovni. Ve velké škále sportovních odvětví proto dochází k ranější specializaci. Zároveň však úspěšnost trenéra a jeho vliv ve sportovních hrách nejsou úplně jednoznačné. Máme sice odborné práce, ze kterých jsme schopni vymezit charakteristiky úspěšného trenéra, přesto i jejich existence u konkrétní osobnosti nemusí zaručovat úspěšnost trenéra (Buzek, 2007).

Obecně tedy můžeme trenérství charakterizovat jako spojení umění osobnosti s vědou. Plno dovedností a znalostí získává trenér především studiem a praxí a zároveň pro interakci trenéra s hráčem je zapotřebí soubor osobnostních rysů (Svoboda, 2007).

Žádoucí osobnostní rysy vyzkoumali ve své práci Stewart, Palmer, Wilkin a Kerrin (2008), vycházející z pětifaktorového modelu osobnosti Big 5. Mezi ně patří svědomitost; otevřenost vůči zkušenosti, tedy ochota zkoušet zařazovat nové prvky do tréninkového procesu; dále emoční stabilita; a navíc také ve své studii přiřazují sebeúčinnost – víra ve vlastní schopnosti. Buzek (2007) potom zmiňuje charakteristiky optimismus, životní energie, vstřícnost a schopnost motivovat své svěřence. Jako důležité uvádí didaktické (schopnost učit) a intelektové schopnosti (tvořivost, originalita a předvídavost) trenéra.

Dodatečně je potřeba zmínit, že trenérovu účinnost ovlivňují další faktory jako osobnostní rysy hráčů a prostředí, ve kterém dochází k tréninkovému a výchovnému procesu (Stewart, 2006).

Pro sledování osobnosti trenéra je oblíbeným přístupem využití typologií. Je to především z důvodu jejich srozumitelnosti, přesto k ideálnímu profilu se jedinci přibližují, nikoliv ho zcela naplňují (Svoboda, 2007). Typologii chápeme jako rozčlenění osob do skupin na základě podobných tendencí v chování nebo osobnostních rysů (Hartl, 2004).

Některé z těchto typologií zde uvedu:

Jansa et al. (2012) v první řadě uvádí typologii vycházející z oblasti učitelství tělesné výchovy. Jedná se o Caselmanovo rozdělení na **paidotropy** a **logotropy**.

Paidotrop je osoba zaměřující se na stránku osobnosti jedince a **logotrop** upřednostňuje svoji pozornost na sdělovaný teoretický obsah.

Od Buzka (2007) je dalším kritériem zaměřenost v pedagogických postupech:

- **typ vědecko-systematický** – teoreticky vždy na výši, přístupný novým poznatkům, postupy vždy dokonale promyšlené a systematické;
- **typ empirický** – především praktik, podceňuje teoretickou přípravu. (p. 84)

Svoboda (2007) popisuje, že vnímaná osobnost trenéra je závislá na třech faktorech, které hodnotíme jako znalost svého sportu, znalost svěřenců a znalost sebe sama. Poslední faktor je podle Svobody (2007) nejtěžší na uvědomění, protože hrozí tvorba vlastních iluzí o tom, jaký trenér doopravdy je.

Martens (2006) u trenérů rozlišuje tři trenérské styly na základě způsobu vedení skupiny.

- **Autoritativní styl – trenér-diktátor** – trenér rozhoduje sám a svěřenci jsou v pozici, kdy plní jeho příkazy. Předpoklady pro tento přístup vychází ze zkušeností z praxe.
- **Submisivní styl – trenér-opatrovatel** – trenéři tohoto typu zasahují do průběhu tréninku velmi zřídka. Ke svým svěřencům směřují jen minimum pokynů a dělají jen ta nezbytná rozhodnutí. Jejich snížená schopnost vydávat instrukce je činí nedostatečně trenérsky odpovědné. Často je vidíme jenom v roli opatrovatelů.
- **Kooperativní styl – trenér-učitel** – tento typ trenérů v tréninkovém procesu rozhoduje spolu se svými svěřenci. Jsou si vědomi své odpovědnosti, kterou mají za vedení týmu, ale přesto dávají prostor svěřencům učit se rozhodovat. Neustále kontrolují, aby byla rovnováha mezi vlastním vedením a kolik prostoru dávají na vedení svým svěřencům.

Dovalil et al. (2012) člení trenéry ve své typologii na základě zvyšujících se požadavků na jejich řídicí schopnosti ovlivněné výkonnostní úrovní hráčů.

- **Trenér-pedagog** – tento typ je ideální pro trénink dětí a mládeže v období základního tréninku. Primárně dbá na všestranný rozvoj svěřenců a zároveň si uvědomuje a respektuje individuální věkové zvláštnosti. V tréninkovém

procesu se zaměřuje na tvorbu vzájemné důvěry, jde dětem příkladem a v rámci motivace ve sportovním tréninku navozuje radost ze hry. Aktivně analyzuje a rozpoznává sportovní talent dítěte a dále ho rozvíjí.

- **Trenér-organizátor** – pro trenérskou činnost je charakterizovaný vysokou úrovní teoretických znalostí a praktických zkušeností a bývá vhodným typem pro výkonnostní úroveň sportu. Je důležité, aby byl schopný zorganizovat tréninkový proces po stránce obsahové a analyzoval úroveň zatěžování sportovců. Musí být zároveň schopný zajistit podmínky pro účast v soutěži.
- **Trenér-specialista** – jedná se o nejvhodnější typ figurující na nejvyšší výkonnostní úrovni, která je spojená s vrcholem v procesu sportovního tréninku. Trenér musí disponovat vysokou odbornou kvalifikací, a to i v aspektech psychologických, jako je přístup a řízení svěřenců.

A v neposlední řadě dělí Buzek (2007) trenéry podle řízení sportovců v soutěži:

- **taktický** – sportovce neustále řídí, velmi dobrá informovanost o soupeři;
- **emocionální** – udržuje dobrou náladu družstva, úspěšně reguluje hráčské emoce, občas opomíjí rozumovou úvahu;
- **psychologický** – umí sugestivně motivovat a stimulovat, zvládá náročné meziosobní situace. (p. 84)

Trenér často bývá v pozici, kdy musí dělat těžká rozhodnutí a řešit etická dilemata. Správně nastavená filozofie může usnadnit rozhodování a zefektivnit sportovní přípravu. Filozofie trenéra především vychází z nastavení cílů, kterých chce dosáhnout, z postupů, kterými dosahuje těchto cílů a z hodnot, které jsou pro něj důležité. (Martens, 2006).

Lyle (2002) se v trenérské filozofii zaměřuje na hodnoty trenéra. Díky hodnotám si jedinec kategorizuje, jaké záležitosti jsou pro něj v životě důležité. Samozřejmě se se získáváním zkušeností hodnoty určitým způsobem vyvíjí, přesto však u nich pozorujeme jejich relativní stálost. Trenérská filozofie je tedy koherentní skupina prohlášení o hodnotách a praktikách, které reprezentují individuální přístup k trénování. Pokud se zaměříme na analýzu jednotlivých aspektů trenérského procesu, můžeme získat lepší pochopení filozofie daného trenéra. Jednotlivými aspekty mohou být:

- náborové praktiky;
- stanovování cílů;

- mezilidská komunikace;
- profesionální normy;
- vlastnosti, které jsou u trenérů ceněny;
- principy výběru;
- odměny a tresty;
- intervenční chování;
- nastavování a udržování norem;
- rovnováha osobních a organizačních cílů;
- role vůdce;
- důraz na výsledek utkání/soutěže;
- rozhodování;
- individualizace;
- chování pod tlakem utkání/soutěže;
- hodnocení výsledku;
- osobní motivy pro trénování;
- postoje k pravidlům a nařízením (Lyle, 2002).

Obecně ve vztahu ke společnosti při sociálních interakcích anebo vystupování ve skupině přejímá vždy člověk určité sociální role (Kohoutek, 2002). I ve sportovním odvětví se setkáme s celou řadou rolí, za kterou jsou jedinci zodpovědní. Roli trenéra, a zejména ve sportovních hrách, významně ovlivňují očekávání a schopnost naplňovat tato očekávání, která vycházejí z potřeb hráčů, z požadavků organizačního vedení, ale zároveň také od rodičů hráčů, široké veřejnosti a fanoušků. Trenér tak v rámci sociálních rolí může vystupovat jako informátor, ukazňovatel, vychovatel, terapeut, důvěrník, stratég, diagnostik, či motivátor. Konkrétně se pak práce trenéra pojí s rozvojem sportovní výkonnosti svěřenců, ale i s formováním osobnosti těchto svěřenců (Svoboda, 2007).

2.2.2 Komunikační schopnosti trenéra

Jeden z nejdůležitějších faktorů vytvoření a udržení pevných vztahů s hráči, dalšími trenéry a s kýmkoliv, kdo je součástí týmu, je schopnost efektivní komunikace. Ta v týmovém kolektivu vytváří důvěru, empatii, odvahu a kooperaci. Jednak skrze komunikaci získávají hráči potřebné informace, ale zároveň i trenér získává zpětnou vazbu a učí se od svých svěřenců. Jeden z požadavků hráčů na vrcholové úrovni

při výběru týmu bývá schopnost trenéra jednat s respektem (Lynch, 2001). Trenérova komunikace se svými svěřenci má velký vliv na motivaci a proces učení v rámci sportovní přípravy a také ovlivňuje sebepojetí sportovců. Obzvláště má obrovský vliv na sportovcovu psychiku trenérův zvolený způsob komunikace v momentech neúspěchu, anebo když se jeho svěřencům nedaří (Kim & Park, 2020).

Komunikaci dělíme na verbální a neverbální. Verbální komunikace je zprostředkovaná slovy a jazykem (Hartl, 1993). Naopak neverbální komunikaci může tvořit tělesný kontakt, držení těla, vzdálenost mezi komunikujícími, výrazy v obličeji, fyzické vlastnosti, pohyb, environmentální faktory a například i schopnost aktivně naslouchat pomocí empatie (Wahyuni, 2018).

Každého příjemce nejvíce zajímá, co komunikátor sděluje a zároveň vnímá jakým způsobem to sděluje. Cílem trenéra je používat účelný, úsporný a zároveň efektivní styl komunikace (Jansa et al., 2012).

Verbální stránku komunikace tvoří paralingvistické prostředky, které můžeme interpretovat jako intenzita hlasového projevu, rychlost projevu, délka projevu, pauzy v řeči, přesnost řeči, tón a barva hlasu a akustická náplň přestávek. (Jansa et al., 2012).

Verbální komunikaci neodlučitelně doprovází neverbální komunikace. Pokud lidé mluví, tak zároveň, zaujímají různé postoje a polohy, směřují pohled svých očí určitým směrem, pohybují rukama a celkově se chovají stylem, který z člověka utváří interakčního aktéra (Jones & LeBaron, 2002). Neverbální komunikace je tedy zprostředkování zprávy jiným způsobem než pomocí slov. Neverbální znaky komunikace jsou 4,5krát rychleji dekodovány než slova (Zamfir, 2017). Trenér svojí neverbální komunikací může mít zásadní vliv na získání důvěry a respektu od svých svěřenců a sportovci tak více respektují nastavené cíle (Smilkova, 2020).

Projevy neverbální komunikace z velké části nebývají pod vlivem našeho vědomí. Mohou tedy prozrazovat naše podvědomé pocity a postoje a jelikož je řeč těla zároveň důležitou součástí projevu v oblasti sportu, měli by trenéři pracovat na svých způsobech neverbální komunikace. Za prvé je velmi důležitý fyzický vzhled trenéra, protože to, jak trenér vypadá, utváří náš první dojem. Trenér, který se stará i o svůj zevnějšek a vyzařuje z něj zdravé sebevědomí, má vyšší šanci, že si u hráčů získá větší respekt. Na druhou stranu si trenér musí dávat pozor, aby neodsuzoval hráče na základě prvního dojmu (Weinberg & Gould, 2011). Výrazy obličeje hrají zásadní roli u trenéra při projevu souhlasu či nesouhlasu v situacích, kdy hodnotí své svěřence. V průběhu zápasu by si trenéři měli dávat pozor na přehnané projevy negativních výrazů v obličeji směřované na

své svěřence, protože to může zvyšovat psychologický stres ve sportovcích. Dále používání gest může sloužit jako silný prostředek znázorňující trenérovo zaujetí do hry a může tak motivovat své hráče k lepším výkonům. Naopak gesty může trenér projevit nervozitu, či nechuť, a i tímto způsobem ovlivní herní nasazení jeho svěřenců. Gesta v kombinaci s posturou vysílají signály, které mohou znázorňovat například trenérův optimismus či dominantnost. V zápasových podmínkách může trenér posturou znázorňovat určitý postoj k dané situaci a hráči pak bez dalších instrukcí dokážou přibližně pochopit, jaký názor trenér zastává (Smilkova, 2020).

Trenér kromě vedení a jeho výstupů v tréninku musí také vést pohovory před, během a po skončení utkání. Aby byl jeho projev co nejefektivnější, uvádí Linz (2016) šest pilířů efektivního koučování.

- **Vztah** – každé sdělení obsahuje i informaci o vztahu mezi trenérem a hráčem. Pokud trenér stojí před družstvem, je důležité, jaký vztah má k jednotlivým hráčům a k celému družstvu. Hráči budou vnímat kritiku jinak, na základě toho, jestli k trenérovi cítí plnou důvěru, anebo pokud ucítí trenérův odstup. Takže než trenér cokoliv řekne, je potřeba, aby zapracoval na vztahové rovině. Hráčům je potřeba zprostředkovat pocit, že jsou pro trenéra důležití, a že za nimi stojí, ať je situace jakákoliv.
- **Obsah** – obsahem je, co vlastně trenér chce hráčům sdělit. Může se jednat o taktické zadání pro další zápas, co může sportovec v dalším průběhu utkání změnit a udělat jinak atd. Obecně vzato by trenérův obsah měl být pro posluchače zajímavý a případný. Zdali je obsah zajímavý se dá poznat z reakcí – oční kontakt, držení těla. Koučovat by trenér měl konkrétně, tedy dávat praktické a jednoznačné pokyny. Dále je třeba podnítit hráče, aby přemýšleli s trenérem. Pokládat hráčům otázky, aby aktivně museli přemýšlet. V neposlední řadě méně je někdy více. Někdy je prostě efektivnější se zaměřit jen na jednu věc.
- **Struktura** – aby si hráči informace lépe zapamatovali, je důležité je přehledně strukturovat. Například trenér může říct, aby hráči dávali pozor, protože se teď bude věnovat obraně. Na konci by trenér podstatné informace měl znovu shrnout, aby nejdůležitější body byly všem jasné. Dobrá struktura je předpokladem, že je trenér schopen své myšlení a svou řeč

organizovat. Pomůckou může být písemná příprava poznámek a důležitých bodů k probrání.

- **Řeč** – jak už bylo zmíněno, není důležité jenom co chce trenér sdělit, ale jakým způsobem tak učiní. Řeč by měla být jednoduchá, tak aby hráči především trenérovi rozuměli. Jazyk by měl odpovídat úrovni hráčů a trenér by se měl vyvarovat používání cizích slov. Někdy může být výhodné vypracování společných klíčových hesel a termínů, kterým hráči rozumí. Řeč by dále měla být pozitivní a konstruktivní. Místo toho aby, trenér vyčítal, co hráči nemají dělat, mohl by spíše dát přednost formulaci, která dává najevo, co od hráčů trenér očekává. Zároveň je vhodné používat důraznou a pestrou mluvu. Používat gesta měnit tón hlasu. Při mluvě potom oslovovat hráče jménem, každý, kdo uslyší své jméno zpozorní a začne lépe poslouchat.
- **Čas** – lidská schopnost vnímat je velmi omezená. Na začátku projevu může být vnímání intenzivní, ale s postupem času klesá. Proto je vhodné trenérův výklad zkrátit a zaměřit se na důležité aktuální problémy, obzvláště v omezeném čase například při oddechovém času.
- **Emoce** – hraje velkou roli, aby trenér tvořil pozitivní emocionální naladění u hráčů. Často se uvádí příklady velkých trenérů motivátorů. Mají totiž velké nadání hráče inspirovat. Během svých proslovů je žádoucí, aby trenér spojoval věcné informace s vložkami emočních projevů. Taková malá pomůcka pro emocionální řeč je, aby vycházela ze srdce, ne z hlavy. Musí být jednoduchá a přímá. Další pomůckou je tvorba obrazů, které emoce probouzejí. Například připomínat hráčům předchozí úspěchy (Linz, 2016).

Lynch (2001) do efektivní komunikace také zapojuje: naslouchání, vytváření a získávání respektu, projevování soucitu a tvorbu důvěry. Všechny tyto aspekty na sebe jasně navazují a doplňují se. Získávání respektu navazuje na tvorbu důvěry, a důvěru hráčů získá zejména pokud trenér sám vyjádří důvěru ve své hráče. Důvěru ve své hráče může projevovat aktivním nasloucháním a v krizových situacích projevováním soucitu a porozumění. Respektovaný trenér, co říká, tak také učiní a neprotiřečí si. Je dobré si dát pozor na to, kdy je trenér respektovaný, a kdy je přítelem/kamarádem hráčů. Trenér by aktivně měl jednat za použití asertivity, ale zároveň neměl obviňovat a agresivním přístupem vytvářet nepřátelskou atmosféru.

2.2.3 *Trenér basketbalu*

Wooden (1999) popisuje, že basketbalový trenér si v první řadě musí určit útočný a obranný systém, který jeho tým bude hrát. Zároveň však zmiňuje, že je mnohem důležitější důvěra trenéra v ten daný útočný a obranný systém, který si vybral než samotný výběr. Ve světovém basketbale se používají různé vysoce úspěšné systémy a všechny mají svá pro a proti, takže nemůžeme říct, že existuje jeden jediný nejlepší systém. Hodí se tedy říct, že nezáleží výhradně na tom, co se hraje, ale jak úspěšně se to implementuje a provádí. Dále Wooden (1999) uvádí pět stěžejních zásad ze své pyramidy úspěchu, které je potřeba dodržovat ve sportovní přípravě mladých, dospívajících basketbalistů. Jedná se o: pracovitost, nadšení, mentální, morální a fyzické předpoklady, základy a rozvoj týmového ducha.

Trenér, ačkoliv si uvědomuje, že nikdy nejde dosáhnout absolutní dokonalosti, by měl po svých hráčích vyžadovat pracovní morálku, aby se jako tým k dokonalosti přibližovali. K tomu přispívá, že jak trenér, tak hráči musí být basketbaloví nadšenci, protože jsou to často tihle determinovaní nadšenci, kteří motivují a inspirují ostatní. Další zásadou jsou mentální, morální a fyzické předpoklady a zejména je to jejich vybalancování, které otevírá individuální i týmový potenciál k dalším úspěchům. Trenér dále rozvíjí u sebe, a hlavně u svých hráčů základy a herní dovednosti, které bychom zařadili do skupiny technicko-taktických dovedností. V neposlední řadě se trenér soustřeďuje na techniky a způsoby rozvoje týmového ducha. Týmovost a nesobeckost musejí být upřednostňovány v každé situaci, tak aby každý hráč byl schopen obětovat vlastní slávu před soudržností týmu (Wooden, 1999).

V rámci pozorování trenérské práce a přístupu basketbalového trenéra ke svým hráčům publikovali Tharp a Gallimore (1976) výsledky systematického pozorování jednoho z nejlepších trenérů historie basketbalu a zejména trenéra mužského univerzitního týmu UCLA v USA Johna R. Woodena. Vytvořili jedenáct kategorií, které reflektují trenérské metody: technické instrukce, taktické instrukce, obecné instrukce (instrukce ke střídání, asistentům trenéra, k opakování cvičení atd.), motivování k akci/popohnání, pozitivní zpětná vazba, neverbální projevy potrestání, kritika, předvádění, jak správně něco provést, neverbální pochvala a humor. Zjistili, že v 50,3 % chování Woodena se jednalo o verbální instrukce o tom, jak se má dané cvičení nebo daná akce provádět. Nejčastěji používal pozitivní způsoby zpětné vazby, a když už se jednalo

o negativní zpětnou vazbu, tak byla následována instrukcemi. Fyzické tresty jako například kliky a běhání na čas nepoužíval skoro vůbec.

Bloom, Crumpton a Anderson (1999) použili metodu Tharpa a Gallimora (1976) a analyzovali trenérský přístup Jerryho Tarkaniana, tehdejšího trenéra mužského univerzitního basketbalového týmu Fresno State v USA. Výsledky ukázaly, že nejčastěji udával taktické instrukce (29 %). Na druhém místě byly způsoby motivace do akce (16 %) a potom následovaly technické instrukce (13,9 %), pozitivní zpětná vazba (13,6 %) a obecné instrukce (12 %).

Podobný výzkum provedli Becker a Wrisberg (2008) na trenérovi s nejvíce výhrami v sezóně 2004/05 Pat Summitt z týmu University of Tennessee v USA. 48 % tvořily instrukce, 14,5 % pozitivní zpětná vazba a 10,7 % motivace k akci. Celkově bylo 55 % chování směřováno k týmu a 45 % k individuálním hráčům.

2.2.4 Vzdělávání trenérů basketbalu

Rozvoj sportovního trenéra je ovlivněn jednak okolnostmi vstupu do trenérské profese, jako například bývalá sportovní kariéra v daném sportu, dále vlastní trenérská praxe a kvalita absolvovaného vzdělávání trenérů. Trenérské vzdělávání s cílem získání trenérské licence nejčastěji zajišťují vysoké školy, sportovní svazy a celostátní programy (Janíková, Jůva, & Cacek, 2019). Vývoj českého vzdělávání trenérů je spojen s jeho zařazením v roce 1953 na Fakultě tělesné výchovy a sportu na Karlově univerzitě. Dnes se inovacím trenérskému vzdělávání věnují také sportovní fakulty univerzit v Brně a Olomouci (Dovalil, 2014).

Podle § 2 dle zákona č. 563/2004 Sb. je trenér:

Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálněpedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu (dále jen „přímá pedagogická činnost“); je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016).

Trenéry basketbalu v České republice má především na starost Metodická komise ČBF. Zaměřuje se na školení trenérů, trenérské semináře, další formy vzdělávání, metodické materiály, vzdělávací pobyty trenérů v zahraničí (semináře, kurzy, stáže apod.) a spolupráce s oblastmi (oblastní trenéři, trenérsko-metodické komise) (Česká basketbalová federace, 2020).

Vzdělávání trenérů je rozděleno podle soutěžních věkových kategorií a výkonnostní úrovně. Trenérská licence se uděluje po úspěšném absolvování příslušného školení a trenér může být zároveň držitelem více trenérských licencí. Na základě jednotlivých školení se udělují tyto druhy licencí:

- 1) TVB – trenér výkonnostního basketbalu;
- 2) TB-I – trenér basketbalu I. – Baby Basket;
- 3) TB-II – trenér basketbalu II. – Minibasketbal a žactvo;
- 4) TB-III – trenér basketbalu III. – Dorost a dospělí;
- 5) ProfiT – profesionální trenér basketbalu (Trenérský řád ČBF, 2020).

TVB – školení je zaměřeno na základní předpoklady pro vedení družstev ve výkonnostních soutěžích (první pomoc, pravidla, organizace a řízení soutěží atp.). Úspěšný absolvent bude moci působit u družstev v nadregionální lize U17 a U19, 2. lize dospělých a oblastních soutěžích dospělých (Česká basketbalová federace, 2020). Uděluje se: po úspěšném absolvování školení TVB; po úspěšném absolvování bakalářského studia v oboru Tělesná výchova a sport; úspěšné složení maturitní zkoušky Teorie sportovní přípravy na gymnáziu s kmenovým sportem basketbal (Trenérský řád ČBF, 2020).

TB-I – zaměřeno na přípravu dětí ve věku 6-10 let s cílem všestranného pohybového rozvoje a základních basketbalových dovedností. Úspěšný absolvent může vést družstva přípravek a 1 rok družstvo minibasketbalu U11-U13 (Česká basketbalová federace, 2020). Uděluje se: po úspěšném absolvování školení TB-I; po úspěšném absolvování výuky specializace basketbal příprava dětí 6-10 let bakalářského studia v oboru Tělesná výchova a sport (Trenérský řád ČBF, 2020).

TB-II – zaměřeno na přípravu mládeže ve věku 11-15 let. Úspěšný absolvent může vést družstva minibasketbalu U11-U13 a žákovské kategorie U14 a U15 a automaticky získává TVB (Česká basketbalová federace, 2020). Uděluje se: po úspěšném absolvování TB-II; po úspěšném absolvování výuky specializace basketbal příprava dětí 11-15 let bakalářského studia v oboru Tělesná výchova a sport (Trenérský řád ČBF, 2020).

TB-III – zaměřeno na přípravu mládeže ve věku 16-19 let. Úspěšný absolvent může vést družstva v lize a extralize U17 a U19, 1. ligu dospělých a zároveň získává TVB (Česká basketbalová federace, 2020). Uděluje se: po úspěšném absolvování TB-III; po úspěšné obhajobě bakalářské práce a složením zkoušky bakalářského studia v oboru Tělesná výchova a sport a absolvování výuky specializace basketbal TB-III (Trenérský řád ČBF, 2020).

ProfIT – zaměřeno na přípravu a tréninkový proces profesionálních družstev (RD dospělých a mládeže, družstva NBL a ŽBL, VSCM a SCM). Školení je v rámci dvouletého studia a úspěšný absolvent může působit u reprezentačních družstev dospělých a mládeže a u družstev v NBL a ŽBL. Zájemce o absolvování musí splňovat: licence TB-I, TB-II a TB-III, ukončené středoškolské vzdělání s maturitou a mít minimálně 3 roky trenérské praxe (Česká basketbalová federace, 2020).

2.3 Vývojová specifika období dospívání

V tréninkovém procesu napříč různých věkových kategorií jsou velké rozdíly. Znalost těchto charakteristik umožňuje trenérům zvolit jednak vhodný trenérský styl, ale také zařadit vhodné tréninkové prvky do procesu přípravy. Rozdíly mezi dětmi, dospívajícími a dospělými jsou především charakteru anatomicko-fyziologického (vyvinutost kostí, míra osvalení, srdeční frekvence, pocení atp.) a pedagogicko-psychologického (kognitivní funkce, emoce, didaktické postupy atp.) (Jansa & Dovalil, 2009).

Je důležité si uvědomit jaké jsou cíle trenérů ve sportovní přípravě mládeže. Jedná se o vývojové období, ve kterém je důležité zaměřovat přípravu na vítězství. Přesto je plno názorů, které vyzdvihují důležitost zábavy a náplně volného času dětí a mládeže. Zdá se, že pravda se nachází v průniku těchto názorů. Trenér by jednak měl vytvářet u mládeže zdravý vztah ke sportu a zároveň vytvářet základy pro pozdější přípravu. Měl by se vyvarovat nárokům rané specializace a při tom pozitivně působit na psychiku sportovců (Perič, 2012). Zvyšovat radost a uspokojení ze sportu a zároveň připravovat hráče na stresové situace může trenér pomocí zapojení metod mentálního tréninku. Důležité je s hráči komunikovat a naslouchat jim a celkově konzultovat, jak mohou svoji psychiku trénovat (Creasy, Rearick, Buriak, & Wright, 2009).

V této práci se zaměřuji na sportovce ve věku 12-18 let a toto věkové rozhraní bývá v různých literaturách nejčastěji označováno jako období dospívání. Dále je období

dospívání rozděleno na ranou adolescenci – pubertu a pozdní adolescenci (Vágnerová, 2014). Helus (2003) období puberty také označuje jako střední školní věk, čímž spojuje vývoj dítěte s přechodem na 2. stupeň základní školy, popřípadě víceletého gymnázia.

2.3.1 Období puberty

Období puberty lze zařadit do věkového rozmezí 11-15 let a jejím začátkem je tzv. prepubertální fáze, ve které sledujeme první známky dospívání a tím je objevení se prvních sekundárních pohlavních znaků. Zároveň dochází k výraznému růstu končetin a trupu a v rámci motoriky se tak objevuje přechodná nekoordinovanost pohybů. (Langmeier & Krejčířová, 2006).

V další fázi puberty dochází k pohlavnímu dozrávání, intenzivní růst částečně zpomaluje a zmohtní svalstvo. Z kognitivního hlediska se rozvíjí fantazie a jedinec tak rozpoznává skutečnost od ideálu. Výrazně se rozvíjí logická paměť a proces učení je ovlivněn výběrovostí, tedy jedinec si nejlépe pamatuje věci, které ho zajímají. Myšlení je obohaceno abstrakcí a dedukcí a o abstraktních pojmech jedinec přemýšlí logicky. V sociálním rozvoji se začíná pubescent odpoutávat od rodičů a vytváří si pevnější kamarádství, čímž se snaží dosahovat nezávislosti a prosazovat svůj názor (Binarová, 2008).

Sportovci se neustále musí psychicky vypořádávat s tlakem, který je automaticky přítomný v procesu rozvoje v rámci sportovního tréninku. Na základě věku mají sportovci odlišné způsoby vypořádávání se s tímto tlakem. V období puberty sportovci spíše využívají copingové strategie distancování, kdy se jednak distancují od ostatních a o samotě hledají způsoby rozptýlení. Často se také u nich objevuje rezignace, pokud se jim nedaří dosahovat nastavených cílů. Ukazuje se, že tyto copingové strategie nejsou efektivní, a proto trenér musí být opatrný při práci s těmito jedinci a při rozpoznávání těchto stavů (Nicholls, Polman, Morley, & Taylor, 2009).

2.3.2 Pozdní adolescence

Období pozdní adolescence je charakterizováno na rozmezí 15-20 let života. V tomto období se dokončuje tělesný růst jedince a ten zároveň dosahuje reprodukční zralosti. Můžeme toto období spojit s přechodem na střední školu (Langmeier & Krejčířová, 2006).

Důležitá změna souvisí se seberealizací dospívajících, kteří aktivně přemýšlejí o rozhodnutích ve svém životě a snaží se je aplikovat. Experimentují a hledají hranice svých možností. Je důležité poskytnout adolescentům dostatek prostoru a času, aby mohli porozumět sami sobě a rozhodnout se čeho by chtěli v budoucnu dosáhnout. Celkově tak dávají přednost prodloužení přechodného období do dospělosti, protože identifikace s definitivní volbou se jim může jevit úzkostná až frustrující (Vágnerová, 2005).

Adolescenti navazují kontakty s dospělými a autoritami, jako jsou učitelé a trenéři, a dokonce mohou mít s nimi dobrý vztah za předpokladu, že tito lidé přijmou individualitu dospívajícího, protože na přehnanou autoritu reagují odporem (Binarová, 2008).

Starší jedinci a zejména emočně vyspělejší se psychicky vypořádávají rozdílným způsobem se zátěžovými situacemi v procesu sportovního tréninku. Používají copingové strategie, které jsou více zaměřené na řešení daného úkolu, popřípadě problémové situace. Jedná se o strategie jako je logická analýza problému a strategie mentálních představ a zároveň často vyhledávají podporu a pomoc od ostatních, ať už se jedná o spoluhráče nebo trenéra, od kterého přijímají instrukce, jak lépe danou situaci zvládnout (Nicholls, Levy, & Perry, 2015).

2.4 Interakce

V sociálně-psychologické rovině je interakce chápána jako proces vzájemného působení dvou a více lidí. Toto vzájemné působení pod sebe zahrnuje zprostředkování, předávání, přijímání a zpracování daných informací a zároveň i s reakcemi na ně (Janíková, 2011). Interakce je obecně sociální událost a v rámci ní může dojít k porozumění, k nepochopení, může vytvořit příjemný nebo nepříjemný dojem, a jelikož zahrnuje jakoukoliv vztahovou rovinu, vyskytuje se i u dvou náhodně potkávajících se osob (Slaměník, 2011).

Jelikož jsme společenší tvorové, tak jsme neustále ve styku s jinými lidskými bytostmi. Z pohledu evoluce je jeden z důležitých aspektů právě společenský kontakt, protože utváří a usměrňuje poznávání světa. Každý tento společenský kontakt se odehrává v různých kontextech. Mezi tyto kontexty patří kultura, životní prostředí, sociální skupiny a rodina. Jedná se tedy o fyzické, sociální a kulturní kontexty, které nás ovlivňují při každodenních i specifických aktivitách (Hayesová, 2013).

Interakci můžeme dělit různými způsoby. Mikulaščík (2010) rozděluje interakci na pozitivní a negativní. Mezi pozitivní způsoby interakce řadí: kooperaci, participaci,

konsenzus, koordinaci, akomodaci a asimilaci. Negativní podobu interakce charakterizuje jako: soutěživost (kompetice), rivalita, diskriminace, konflikt, boj a ostrakismus (vyobcování).

Čadilová (2009) a Keller (2011) se zaměřují na interakci v sociálních skupinách a rozdělují ji do čtyř skupin.

- **Koakce** – všichni členové skupiny pracují k dosažení daného cíle, ale pracují nezávisle na sobě. V rámci tohoto procesu nedochází k ostatním formám interakce, tedy ke kooperaci, rivalitě a soutěžení.
- **Kooperace** – při tomto typu interakce členové skupiny spolupracují k dosažení daného cíle. Zároveň mezi členy skupiny nedochází k rivalitě a soutěžení.
- **Kompetice (soutěžení)** – můžeme ji charakterizovat jako snahu o dosažení vlastního zisku. Má dvě formy.
 - Kompetice jako motivace – jedinec se soustředí na své výsledky a zároveň chce překonat soupeře ve skupině.
 - Kompetice jako organizace práce – tvorba takového prostředí a vztahů, které motivuje každého člena skupiny k podání maximálního výkonu. To vše uskutečňováno v zájmu celé skupiny.
- **Rivalita** – členové skupiny se snaží zvýšit svoje dosavadní výsledky a zároveň se snaží snížit zásluhy partnera (všech ostatních).

2.4.1 Interakce mezi trenérem a sportovcem

Dovalil et. al (2012) uvádí, že veškeré realizační činnosti trenéra a všechno, co se děje mezi trenérem a sportovcem či dalšími účastníky sportu, má povahu interakce. Veškeré pozorovatelné stránky interakčních vztahů mezi trenérem, sportovci, funkcionáři a dalšími jsou projevem určitého typu jejich chování. Interakce se z pohledu trenéra může týkat typu instrukce, posuzování a rozhodování, vnímání, verbální projevy, gestika a mimika a příkazy nebo doporučení. Svoboda (2007) charakterizuje činnost trenéra také jako funkce informační, organizační, stimulační, instrukční, hodnotící a korektivní v rámci tréninkového procesu. Trenér tedy sportovce instruuje, opravuje, hodnotí, chválí a trestá, povzbuzuje.

Sportovní prostředí a trénování je součástí behaviorálního procesu, který je tvořen nekonečnou škálou interakcí mezi trenérem a jeho svěřenci. Blíže potom vztah

mezi trenérem a sportovci ovlivňuje výkon sportovců, ale i trenéra (Harvanová & Štěrbová, 2021). Gavora (2005) uvádí důležitý aspekt sociální interakce komunikaci. Martens (2012) komunikaci a konkrétněji komunikační schopnosti trenéra považuje za vysoce důležitý předpoklad úspěšnosti trenérské práce. Za důležité v komunikaci vyzdvihuje schopnost trenéra pracovat se zpětnou vazbou a kritikou. Komunikaci a projevům účinné komunikace je dále věnována kapitola 2.2.2 *Komunikační schopnosti trenéra* od strany 20.

Úspěšná interakce mezi trenérem a svěřencem je výsledkem jejich společné činnosti, která je založená na základě vzájemného porozumění. Trenér je zejména zodpovědný za vytváření takového prostředí, které dává prostor a dostatek prostředků sportovcům na to, aby se sami realizovali a aktivně plnili tréninkové cíle (Dovalil et al., 2008). Blíže můžeme říct, že trenér zastává zásadní roli pro utváření vnitřní a vnější motivace u svých svěřenců. Vnitřní motivace tvoří chování pro zájem a prožitek, naopak vnější motivace je ovlivňována vnějšími faktory jako jsou odměny, strach z trestu a třeba i obavy z názoru ostatních (Harvanová & Štěrbová, 2021; Deci & Ryan, 2000). Vzájemné působení vnitřní motivace u sportovců a správnou tvorbu a použití vnější motivace trenérů sledovali Almagro, Conde, Moreno a Sáenz-López (2009). Vysledovali, že tréninky, které byly spíše zaměřené na řešení úkolů (task orientation), vytvářeli u sportovců větší motivační impuls k řešení daných úkolů, a tím jsou přirozeně u sportovců potlačeny myšlenky orientace na sebe (ego orientation). Gomez-Lopez, Granero-Gallegos, Abraldes a Rodriguez-Suarez (2013) doplňují, že v rámci vnitřní motivace jsou sportovci podporováni k získávání nových vědomostí, vytváření poznání a při dosahování úspěchu by měli usilovat o pozitivní prožitek. Dále také shrnují, že jedinci, kteří jsou zaměřeni na řešení úkolů v porovnání s těmi, co jsou více ego-orientovaní, jsou více pozitivně naladěni do tréninku. Ego-orientovaní jsou více náchylní na ukončení sportovní aktivity v momentech, kdy cítí neúspěch, nepřízeň anebo negativní prožitky spojené se sportovní činností.

2.4.2 Interakční styl

Osobnost se vyznačuje souborem relativně stálých vlastností člověka, psychických stavů a procesů (Kohoutek, 2002). Každý člověk má určitý typ osobnosti. Psychika osobnosti je dynamickým systémem jednotlivých složek osobnosti a díky tomu vzniká jedinečný rys (Dytrtová & Krhutová, 2009).

Rys osobnosti je pro daného jedince příznačný, protože se vyznačuje specifickým způsobem chování, prožívání a jednání, a díky těmto faktorům se jedinec odlišuje od ostatních (Janíková, 2011). Sekot, Blahutková, Dvořáková a Sebera (2004) uvádí, že chování jedince je ovlivněno jednak dědičností, ale také vnějšími vlivy jako jsou vztahy v rodině, vliv vrstevníků mimo rodinu, vzdělání, vliv pedagoga, charakter práce a spolupracovníků. Ačkoliv je rys v průběhu života relativně stálý, jednotlivé rysy osobnosti se překrývají a doplňují, čímž tvoří celistvost osobnosti.

Janíková (2011) uvádí, že interakční styl se z psychologického hlediska řadí mezi rysy osobnosti. Jedná se o vlastnosti interakce, které tvoří relativně stálou charakteristiku osobnosti. Můžeme říct, že v podobných situacích se člověk chová a projevuje obdobným způsobem. V daných situacích jedinci volí daný typ reakce, který mají z předchozích zkušeností osvědčený. Tyto reakce vznikají na základě potřeby redukce strachu a udržení si sebeúcty. Časem se tak vytváří vzorce chování, ty se následně promítají do charakteristik jedince, ostatní ho na základě těchto charakteristik vnímají a jeho chování se stává předvídatelné. Pokud jsou tyto vzorce chování stabilní, můžeme tento jev nazývat interakční styl.

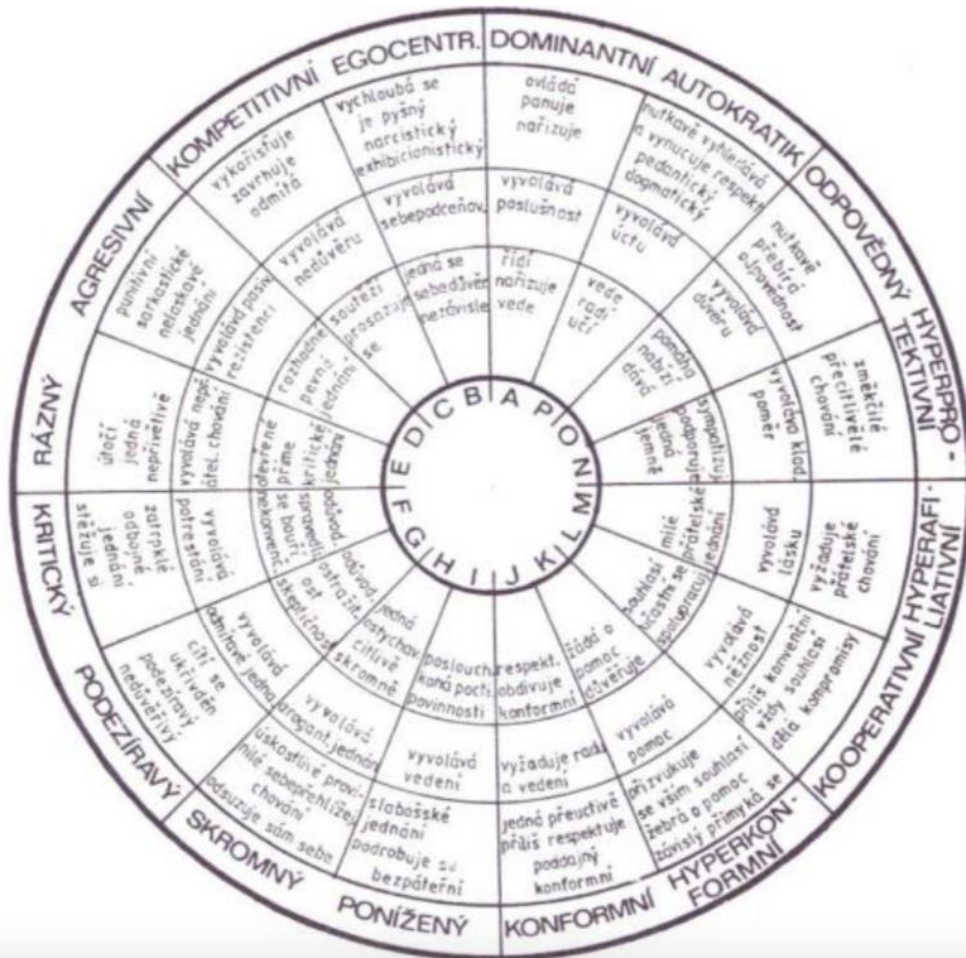
V pedagogickém a obecně edukačním prostředí se setkáváme s tímto jevem v rámci interakce pedagoga (učitel) a žáka. Tuto interakci nazýváme interakční styl učitele (Dytrtová & Krhutová 2009). Jelikož je každý pedagogický pracovník charakteristický svým osobitým interakčním stylem, vznikají situace, ve kterých svěřenci mohou snadněji předvídat jeho reakce a být tak připraveni na potenciální konflikt (Gavora, 2005).

V polovině 20. století v rámci zkoumání a interpretace interpersonálních vztahů psychologem T. Learym vznikají teorie interakčního stylu. Jak už je zde uvedeno, je podle něj chování člověka konzistentní a je možné ho charakterizovat do určitého stylu. T. Leary nejdříve vytvořil 16 interpersonálních typů chování a následně díky povahové podobnosti sousedních typů je zredukoval na 8 (obrázek 1) (Mareš & Gavora, 2004).

Další důležitou úpravu měli na svědomí autoři T. Wubbels a J. Levy. V rámci určování interpersonálního chování pedagogů zavedli dvě osy. Vertikální osa znázorňovala vztah dominantnost-submisivnost a horizontální odpor-kooperace (Janíková, 2011). Dominantnost značí jedincovo prosazování se, submisivnost je schopnost se podřídit a celkově tato osa znázorňuje moc, kterou nad třídou pedagog drží, a naopak možnost žáků zasahovat do výuky. Druhá osa vyjadřuje odpor – odmítavé chování pedagoga a kooperaci – přátelské chování pedagoga a snaha o spolupráci (obrázek 2 a 3) (Harvanová, 2010; Janíková, 2011).

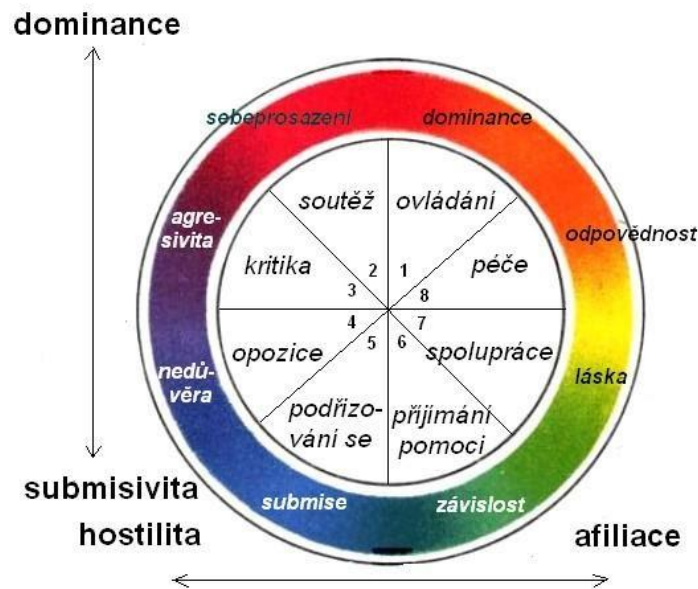
Obrázek 1

Learyho model typologie interpersonálního chování 1 (Leary, LaForge & Suczek, in Harvanová, 2010, 24)

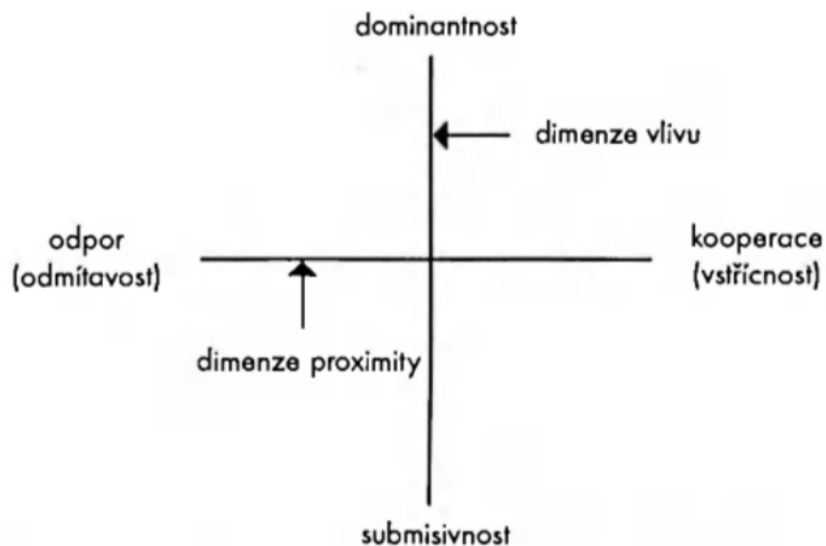
Obrázek 2

Learyho model typologie interpersonálního chování 2 (Franče, 2007)

Obrázek 3

Model interpersonálního chování pedagoga k žákům (Mareš & Gavora, 2004)

Na základě T. Learyho modelu byl vytvořen dotazník, kterým se zjišťoval určitý interakční styl. Jednalo se o ICL dotazník (Interpersonal Adjective Checklist), a ten pomocí interpersonálního chování dokázal diagnostikovat odlišnosti u osobnosti jedince (Wubbels & Levy, 1993).

Pro pedagogické účely byl T. Learyho model modifikován výzkumníky z Utrechtské univerzity Crétonem, Hoomayersem a Wubbelsem v roce 1987 (Gavora 2005). Z jejich modelu dále vycházeli Gavora, Mareš a Brok (2003) a popsali interakční styl učitele. Metodou pedagogické diagnostiky byl dotazník QTI (Questionnaire on Teacher Interaction) (Dytrtová & Krhutová, 2009).

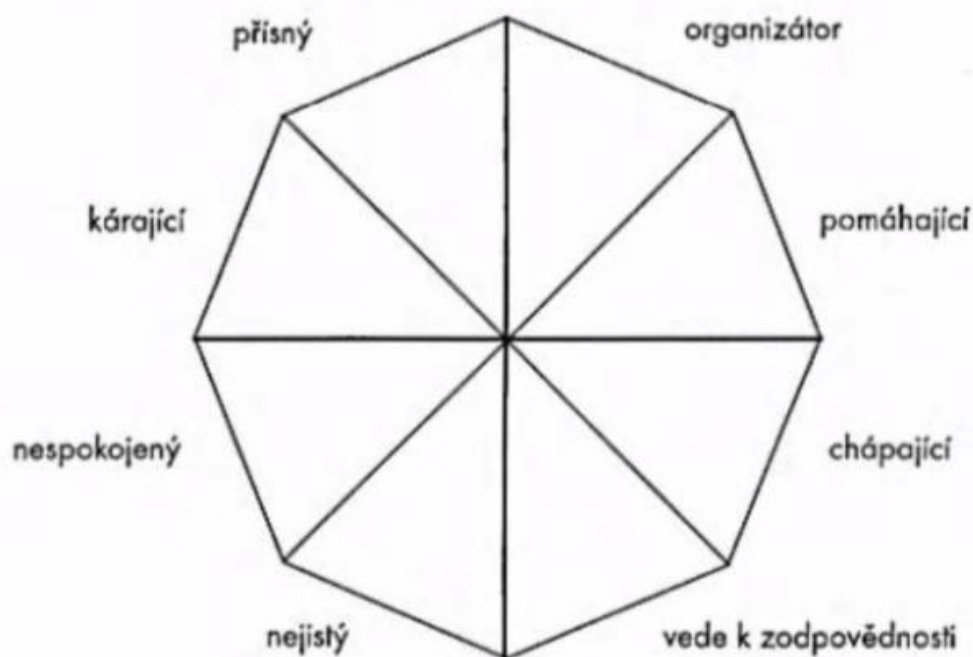
Jednotlivé interakční charakteristiky jsou rozděleny do 8 dimenzí. Grafické znázornění jednak vymezuje hodnoty v každé dimenzi, ale zároveň určuje i vztah mezi nimi. Dimenze vyobrazené naproti sobě mají protikladné vlastnosti, tím pádem se jedná o negativní korelaci (obrázek 4) (Gavora, 2005).

Mareš a Gavora (2004) a Dytrtová a Krhutová (2009) popisují jednotlivé dimenze interakčního stylu:

- D1 Organizátor (dominantně – vstřícný) – řídí, vede, organizuje, rozdává úkoly, určuje postup;
- D2 Pomáhající (vstřícně – dominantní) – facilituje, pomáhá, podporuje;
- D3 Chápající (vstřícně – submisivní) – empatický, trpělivý, projevuje zájem, důvěru, pochopení, naslouchá;
- D4 Vede k zodpovědnosti (submisivně – vstřícný) – deleguje, vytváří prostor pro iniciativu a samostatnost, respektuje;
- D5 Nejistý (submisivně – odmítavý) – nezasahuje, vzdaluje se, vzdává se zodpovědnosti;
- D6 Nespokojený (odmítavě – submisivní) – kritizuje, vyjadřuje nespokojenost, vyslýchá;
- D7 Kárající (odmítavě – dominantní) – trestající, zaměřený na chyby, zakazující, rozzlobený;
- D8 Přísný (dominantně – odmítavý) – kontroluje, ověřuje, testuje, měří, trvá na pravidlech. (Harvanová & Štěrbová, 2021, p. 20)

Obrázek 4

Dimenze interakčního stylu pedagoga (Gavora & Mareš, 2004)

Konkrétněji se následně můžeme zaměřit na interakční styl trenérů. Čapková (2018) se zabývala interakčními styly trenérů basketbalu, a to jak z pohledu trenérů, tak i z pohledu jejich svěřenců, ale zároveň i pohled na „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu. Důležité je podotknout, že práce hodnotila pohledy hráčů ve věkovém rozmezí 12–26 let. Trenéři z vlastního pohledu (sebereflexe) nejvíce hodnotili svůj interakční styl v dimenzích *Organizátor* a *Pomáhající* a těsně za nimi pak následoval *Chápající*. Nejméně hodnotili dimenze *Nejistý* a *Nespokojený*. Hráči nejvýše hodnotili trenéry v dimenzích *Organizátor*, *Pomáhající*, *Chápající* a *Vede k zodpovědnosti* a nejnižší v dimenzi *Nejistý*. „Ideální“ interakční styl trenérů basketbalu hodnotili trenéři i hráči nejvýše dimenzi *Organizátor*, následně vysoko také hodnotili dimenze

Pomáhající, Chápající a Vede k zodpovědnosti. Nejnižší hodnocení měla dimenze *Nejistý* a trenéři ještě poměrně vysoko hodnotili dimenzi *Přísný*.

Pojerová (2017) se zaměřila na hodnocení interakčního stylu trenéra u trenérů volejbalu. Hodnotila interakční styl z pohledu trenérů a z pohledu svěřenců a dále „ideální“ interakční styl z pohledu svěřenců. Respondenty tvořili trenéři mužského i ženského pohlaví a u svěřenců se jednalo o mladší žáky, starší žáky a soutěžní věkovou kategorii žen. Trenéři v sebereflexi hodnotili vysoko dimenze *Organizátor, Pomáhající, Chápající a Vede k zodpovědnosti* a nízko dimenze *Nejistý, Nespokojený a Kárající*. Z pohledu svěřenců byly u většiny trenérů vysoko hodnoceny dimenze *Organizátor, Pomáhající a Chápající* a nejniže *Nejistý, Nespokojený a Kárající*. „Ideální“ interakční styl trenéra volejbalu hodnotili hráči nejvýše dimenze *Organizátor, Pomáhající, Chápající a Vede k zodpovědnosti*.

Škoda (2020) zjišťoval interakční styl trenérů fotbalu a jejich svěřenci byli ve věkovém rozmezí 11-15 let. Hodnocení se týkalo sebereflexe trenérů, pohledu na interakční styl trenéra od jejich svěřenců a „ideální“ interakční styl trenérů fotbalu od všech respondentů. Trenéři v sebereflexi nejvýše hodnotili dimenze *Organizátor, Pomáhající a Chápající* a stejným způsobem hodnotili jejich interakční styl jejich svěřenci. „Ideální“ interakční styl trenérů fotbalu z jejich pohledu nejvýše hodnotili dimenze *Organizátor, Pomáhající, Chápající a Vede k zodpovědnosti*. Hráči hodnotili u „ideálního“ interakčního stylu trenérů fotbalu nejvýše dimenze *Organizátor, Pomáhající a Chápající*.

V neposlední řadě se Harvanová a Štěrbová (2021) znovu zaměřily na interakční styl trenérů fotbalu. Analyzovaly interakční styl trenérů fotbalu z pohledu svěřenců, „ideální“ interakční styl trenérů fotbalu z pohledu svěřenců a zároveň zkoumaly tendenci v percepci interakčního stylu trenérů fotbalu ve vztahu k věku jejich svěřenců. Sportovci nejvýše hodnotili dimenze *Organizátor, Pomáhající, Chápající*, nejniže hodnotili dimenze *Nejistý a Nespokojený* a velmi podobně tomu bylo u „ideálního“ interakčního stylu. Co se týče vztahu vnímání interakčního stylu trenérů fotbalu a věku jejich svěřenců, statisticky významný vztah zaznamenaly dimenze *Organizátor, Pomáhající a Chápající* a tyto dimenze hodnotí výše v interakčním stylu trenérů mladší sportovci. Stejný vztah byl prokázán i „ideálního“ interakčního stylu trenéra. Dále byl zjištěn statisticky významný vztah u dimenzí *Nespokojený, Kárající a Přísný*, přičemž tyto dimenze hodnotí výše v interakčním stylu trenéra starší sportovci a u „ideálního“ interakčního stylu trenéra starší sportovci častěji uvádí dimenze *Nejistý, Nespokojený a Kárající*.

3 CÍLE

3.1 Hlavní cíl

Cílem diplomové práce je analýza interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců – basketbalistů a z jejich vlastního pohledu (sebereflexe).

3.2 Dílčí cíle

- 1) Identifikace tendencí v percepci interakčního stylu trenérů basketbalu ve vztahu k věku a délce praxe trenérů.
- 2) Identifikace tendencí v percepci interakčního stylu trenérů basketbalu jejich svěřenci ve vztahu k věku, k výkonnostní úrovni a k soutěžní věkové kategorii sportovců.

3.3 Hypotézy a výzkumné otázky

3.3.1 Hypotézy a výzkumné otázky vztahující se k prvnímu dílčímu cíli

První výzkumná otázka: Jaký je interakční styl trenérů basketbalu hodnocený z jejich vlastního pohledu a jaký je jejich pohled na „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu?

Výzkumná hypotéza č. 1: Pohled trenéra basketbalu na vlastní a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na věku trenéra.

Výzkumná hypotéza č. 2: Pohled trenéra basketbalu na vlastní a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na délce praxe trenéra.

3.3.2 Hypotézy a výzkumné otázky vztahující se k druhému dílčímu cíli

Druhá výzkumná otázka: Jaký je interakční styl trenérů basketbalu hodnocený z pohledu jejich svěřenců a jaký je pohled jejich svěřenců na „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu?

Výzkumná hypotéza č. 3: Pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na věku svěřence.

Výzkumná hypotéza č. 4: Pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na soutěžní věkové kategorii svěřence.

Výzkumná hypotéza č. 5: Pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na výkonnostní úrovni svěřence.

4 METODIKA

4.1 Výzkumný soubor

Výzkum probíhal v období od ledna do května roku 2022 a byli zahrnuti trenéři a hráči basketbalu z vybraných klubů na území Olomouckého, Jihomoravského, Zlínského a Moravskoslezského kraje. Do výzkumu se celkem zapojilo 15 trenérů a 140 hráčů basketbalu v mládežnických soutěžních kategoriích.

Účastníci byli informováni o podstatě a účelu výzkumu, obdrželi také přesné a detailní instrukce pro vyplnění výzkumných dotazníků a v neposlední řadě bylo zdůrazněno, že výzkum je zcela anonymní. Respondenti kromě výzkumných dotazníků obdrželi také dokument informovaného souhlasu o dobrovolné účasti ve výzkumu, který měl dvě podoby. Jedna verze byla pro plnoleté jedince (převážně trenéři) a druhá verze pro zákonné zástupce (rodiče neploletých hráčů) a svým podpisem schvalovali účast ve výzkumu.

Výzkumné šetření hráčů a trenérů basketbalu probíhalo v rámci tréninkové jednotky, kde byly rozdány dotazníky v papírové podobě spolu s vysvětlením pokynů k vyplnění. Trenéři i hráči vyplňovali dotazníky propiskou a byl jim umožněn dostatek času a prostoru na vyplnění. Trenérům byla nabídnuta možnost poslání výsledků a jejich interpretaci jako formu zpětné vazby a většina trenérů odsouhlasila, že by rádi výsledky obdrželi.

Průměrný věk trenérů je $36,73 \pm 11,11$. Průměrná délka praxe trenérů je $15,60 \pm 9,57$ let. Ze všech patnácti trenérů vlastní pět z nich nejvyšší kvalifikaci ProfiT licenci a zbytek vlastní druhou nejvyšší kvalifikaci TB-III licenci. Všichni trenéři jsou mužského pohlaví. Charakteristika trenérů je znázorněna v tabulce 2.

Tabulka 2

Charakteristika jednotlivých trenérů

	Věk	Kvalifikace	Délka praxe (v letech)
Trenér 1	38	ProfiT	15
Trenér 2	50	TB-III	16
Trenér 3	24	TB-III	7
Trenér 4	25	TB-III	10
Trenér 5	57	ProfiT	38
Trenér 6	41	TB-III	22
Trenér 7	41	ProfiT	20
Trenér 8	51	ProfiT	26
Trenér 9	26	TB-III	6
Trenér 10	22	TB-III	4
Trenér 11	26	TB-III	5
Trenér 12	30	TB-III	12
Trenér 13	40	TB-III	10
Trenér 14	50	ProfiT	30
Trenér 15	30	TB-III	13

Průměrný věk hráčů je $14,79 \pm 1,55$. Hráči na základě svého věku hráli v sezóně v příslušné soutěžní kategorii (například hráč ve věku 13 let hrál v kategorii U14), popřípadě podle možností klubu hráli v kategorii starší (například hráč ve věku 13 let hrál v kategorii U15). Výkonnostní úroveň hráčů byla různá. Ve výzkumu jsou jednak zastoupeni hráči hrající nejnižší nadregionální soutěž v počtu 57, potom jsou zde hráči hrající vyšší soutěž ligu v počtu 34 a také hráči hrající na nejvyšší úrovni, v extralize, a to v počtu 49. Hráči jsou dále rozděleni podle soutěžní věkové kategorie, ve které primárně odehráli sezónu. Jedná se o kategorie U14 v počtu 29, U15 v počtu 47, U17 v počtu 42 a U19 v počtu 22. Všichni hráči jsou mužského pohlaví. Charakteristika hráčů je znázorněna v tabulce 3.

Tabulka 3

Charakteristika hráčů

	Proměnná	Počet svěrenců		Proměnná	Počet svěrenců		Proměnná	Počet svěrenců
Věk svěrenců	12 let	4	Soutěžní věková kategorie	U14	29	Výkonnostní úroveň	Extraliga	49
	13 let	32		U15	47		Liga	34
	14 let	31		U17	42		Nadregionální liga	57
	15 let	28		U19	22			
	16 let	17						
	17 let	24						
	18 let	4						

4.2 Metody sběru dat

Pro výzkum byl použit dotazník interakčního stylu trenéra/trenérky. Jedná se o adaptaci vytvořenou autorkami Harvanovou a Štěřbovou (2021), které vycházely z původního dotazníku Questionnaire on Teacher Interaction (QTI), jehož autorem je Wubbels za pomoci jeho kolegů na Univerzitě v Utrechtu (Gavora, 2005). O českou verzi s názvem Dotazník interakčního stylu učitele se postarali Gavora, Mareš a den Brok (2003).

Trenéři obdrželi dvě verze dotazníku. V prvním dotazníku odpovídali na otázky ve smyslu, jak vnímají sami sebe při trenérské praxi (sebereflexe) a ve druhém otazníku odpovídali na otázky ve smyslu, jak by se podle jejich představ choval ideální trenér. Hráči rovněž vyplňovali dvě verze dotazníku. Nejprve odpovídali na otázky podle toho, jak vnímají chování svého vlastního trenéra a následně ve druhé verzi odpovídali na otázky podle toho, jak by si představovali, že by se choval ideální trenér.

Každý dotazník obsahoval 64 otázek a jednotlivé otázky byly rozděleny do 8 dimenzí: *Organizátor*, *Pomáhající*, *Chápající*, *Vede k zodpovědnosti*, *Nejistý*, *Nespokojený*, *Kárající* a *Přísný* (viz tabulka 4). Ke každé otázce řadili respondenti škálové hodnoty 0 až 4, kdy 0 znamenala, že dané chování se neprojevuje nikdy a 4 znamená, že dané chování se projevuje vždy. Ze všech odpovědí, které se vztahovaly k jedné dimenzi byl vypočten aritmetický průměr a každý z těchto průměrů byl zaznamenán do grafu vytvářející tvar osmiúhelníku. Jednotlivé výseče osmiúhelníku následně znázorňují jednotlivé dimenze interakčního stylu trenéra.

Tabulka 4

Rozmístění položek dotazníku do jednotlivých dimenzí

Dimenze interakčního stylu	Položky v dotazníku
Organizátor	1, 7, 16, 34, 42, 48, 58, 64
Pomáhající	6, 24, 29, 31, 33, 36, 57, 61
Chápající	2, 4, 8, 12, 14, 17, 43, 46
Vede k zodpovědnosti	9, 21, 25, 35, 40, 49, 53, 59
Nejistý	5, 11, 18, 20, 39, 45, 47
Nespokojený	22, 26, 27, 37, 50, 54, 55, 62
Kárající	10, 13, 15, 19, 28, 41, 44, 51, 52
Přísný	3, 23, 30, 32, 38, 56, 60, 63

Pro zpracování dat byly využity základní popisné statistiky v programu Microsoft Excel. Základní deskriptivní statistiky byly vypočítány pomocí programu Statistica 12. Pro měření závislosti mezi dimenzemi interakčního stylu a věkem respondentů a mezi dimenzemi interakčního stylu a délkou praxe trenéra byl použit Spearmanův korelační koeficient. Pro zjištění závislosti mezi dimenzemi interakčního stylu a jednotlivými soutěžními věkovými kategoriemi a mezi dimenzemi interakčního stylu a jednotlivými výkonnostními úrovněmi bylo použito vícenásobné porovnání Kruskal-Wallisova ANOVA. Hladina statistické významnosti byla nastavena jako $p = 0,05$.

5 VÝSLEDKY

5.1 Výsledky výzkumu vztahující se k prvnímu dílčímu cíli: Identifikace tendencí v percepci interakčního stylu trenérů basketbalu ve vztahu k věku a délce praxe trenérů.

V této kapitole se budeme věnovat výsledkům hodnocení interakčního stylu trenéra basketbalu z jejich vlastního pohledu. Zaměříme se na první výzkumnou otázku, jaký je interakční styl trenérů basketbalu v rámci sebereflexe trenérů a jaký je „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu z jejich pohledu. Následně ověříme platnost první a druhé výzkumné hypotézy, tedy pohled trenérů basketbalu na interakční styl a „ideální“ interakční styl trenéra je ovlivněn jejich věkem a jejich délkou trenérské praxe.

5.1.1 Výsledky vztahující se k první výzkumné otázce: Jaký je interakční styl trenérů basketbalu hodnocený z jejich vlastního pohledu a jaký je jejich pohled na „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu?

Tato výzkumná otázka se věnuje vlastnímu hodnocení (sebereflexi) trenérů basketbalu, tedy jak vnímají vlastní interakční trenérský styl a jejich pohled na „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu. Analyzujeme průměrné hodnoty všech 15 trenérů basketbalu. Hodnoty jsou zaznamenány v tabulce 5 a znázorněny graficky na obrázku 5.

Výsledky z tabulky 5 a obrázku 5 vyjadřují, že nejvíce zastoupené dimenze u sebereflexe trenérů jsou D1 *Organizátor*, D2 *Pomáhající* a D3 *Chápající*. Těsně potom následuje dimenze D4 *Vede k zodpovědnosti*. Poměrně vysoké hodnocení také zaznamenala dimenze D8 *Přísný*. Nejméně potom byly zastoupeny dimenze D5 *Nejistý*, D6 *Nespokojený* a D7 *Kárající*.

Z tabulky 5 a grafu na obrázku 5 můžeme pozorovat, že nejvýše trenéři hodnotili v „ideálním“ interakčním stylu trenérů basketbalu dimenze D1 *Organizátor*, D2 *Pomáhající* a D3 *Chápající*. Dále následují s poměrně vysokou hodnotou D4 *Vede k zodpovědnosti* a D8 *Přísný*. Nejnižší jsou hodnoceny dimenze D5 *Nejistý*, D6 *Nespokojený* a D7 *Kárající*.

Tabulka 5

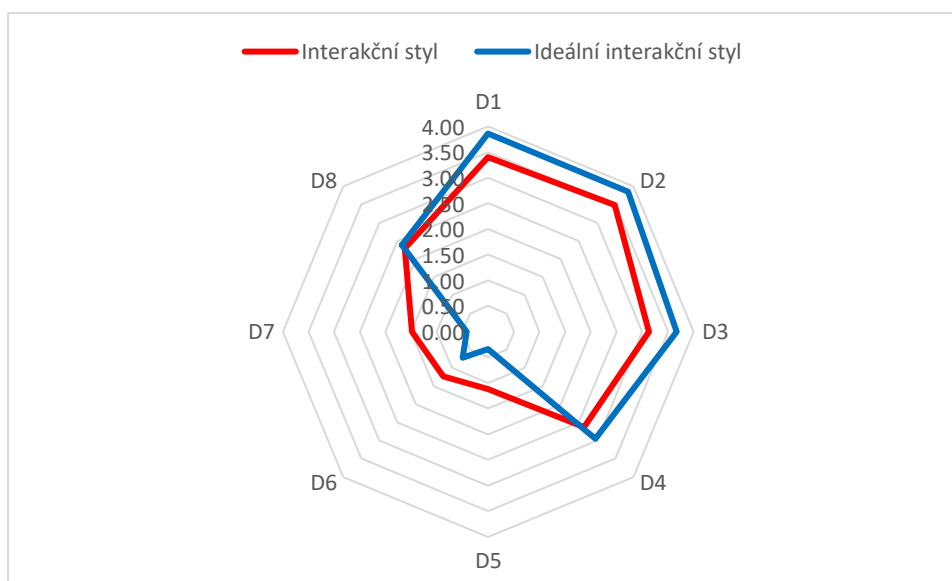
Interakční styl trenérů basketbalu z pohledu trenérů

Dimenze interakčního stylu	Interakční styl trenéra (n = 15)			
	Interakční styl		Ideální interakční styl	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
D1	3,40	0,28	3,86	0,21
D2	3,49	0,29	3,86	0,18
D3	3,13	0,38	3,67	0,33
D4	2,63	0,42	2,95	0,47
D5	1,12	0,46	0,34	0,37
D6	1,24	0,36	0,71	0,56
D7	1,49	0,35	0,42	0,24
D8	2,30	0,33	2,38	0,45

Poznámka: *M* = průměr; *SD* = směrodatná odchylka

Obrázek 5

Interakční styl a „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu z pohledu trenérů

5.1.2 Výsledky vztahující se k první výzkumné hypotéze: Pohled trenéra basketbalu na vlastní a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na věku trenéra.

Pro platnost této výzkumné hypotézy jsme užíli Spearmanův korelační koeficient. Můžeme konstatovat, že statisticky významný vztah mezi interakčním stylem trenérů basketbalu hodnocený trenéry (sebereflexe) a jejich věkem pozorujeme v dimenzích D2

Pomáhající a D3 *Chápající*, přičemž tyto dimenze užívají častěji mladší trenéři v rámci svého interakčního stylu. U dalších dimenzí nebyl prokázán statisticky významný vztah.

Statisticky významný vztah „ideálního“ interakčního stylu trenérů basketbalu hodnocený trenéry a jejich věkem je přítomný v dimenzi D1 *Organizátor* a tuto dimenzi častěji uvádí mladší trenéři, a naopak starší trenéři častěji uvádí dimenze D4 *Vede k zodpovědnosti* a D8 *Přísný*. U dalších dimenzí nebyl prokázán statisticky významný vztah.

Naměřené hodnoty od 15 trenérů u interakčního stylu trenérů basketbalu a „ideálního“ interakčního stylu trenérů basketbalu z jejich pohledu jsou znázorněny v tabulce 6.

Tabulka 6

Interakční styl trenérů basketbalu z pohledu trenérů v závislosti na věku trenérů

Dimenze interakčního stylu	Korelace mezi dimenzemi interakčního stylu a věkem (n = 15)			
	Interakční styl		Ideální interakční styl	
	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
D1	-0,48	0,07	-0,55	0,03
D2	-0,53	0,04	-0,19	0,50
D3	-0,54	0,04	-0,05	0,85
D4	0,00	0,99	0,52	0,04
D5	0,39	0,15	0,13	0,64
D6	0,12	0,66	0,39	0,15
D7	0,34	0,21	0,35	0,20
D8	0,48	0,07	0,53	0,04

Poznámka: *r* = korelační koeficient; *p* = statistická signifikance ($p < 0,05$)

5.1.3 Výsledky vztahující se k druhé výzkumné hypotéze: Pohled trenéra basketbalu na vlastní a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na délce praxe trenéra.

Druhá výzkumná hypotéza předpokládá rozdílné vnímání interakčního stylu trenérů basketbalu na základě délky trenérské praxe z pohledu trenérů. Pro platnost této výzkumné hypotézy jsme užili Spearmanův korelační koeficient. V tabulce 7 jsou znázorněny hodnoty všech 15 trenérů, znázorňující vztah interakčního stylu a „ideálního“ interakčního stylu trenéra basketbalu s délkou trenérské praxe z pohledu trenérů.

Tabulka 7

Interakční styl trenérů basketbalu z pohledu trenérů v závislosti na délce praxe trenérů

Dimenze interakčního stylu	Korelace mezi dimenzemi interakčního stylu a délkou praxe (n = 15)			
	Interakční styl		Ideální interakční styl	
	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
D1	-0,49	0,07	-0,42	0,12
D2	-0,51	0,05	-0,16	0,56
D3	-0,56	0,03	-0,11	0,68
D4	-0,03	0,93	0,38	0,16
D5	0,36	0,19	0,06	0,83
D6	0,06	0,84	0,24	0,40
D7	0,17	0,55	0,36	0,19
D8	0,54	0,04	0,48	0,07

Poznámka: *r* = korelační koeficient; *p* = statistická signifikance ($p < 0,05$)

Statisticky významný vztah v rámci interakčního stylu trenérů basketbalu hodnocený trenéry (sebereflexe) s délkou jejich praxe můžeme vidět u dimenze D3 *Chápající*, jedná se o negativní korelaci, a naopak pozorujeme pozitivní korelaci u dimenze D8 *Přísný* s délkou trenérské praxe. U dalších dimenzí nebyl prokázán statisticky významný vztah.

Zároveň nebyl prokázán statisticky významný vztah „ideálního“ interakčního stylu trenérů basketbalu, když byl hodnocen trenéry, s délkou jejich praxe.

5.2 Výsledky výzkumu vztahující se k druhému dílčímu cíli: Identifikace tendencí v percepci interakčního stylu trenérů basketbalu jejich svěřenci ve vztahu k věku, k výkonnostní úrovni a k soutěžní věkové kategorii sportovců.

V této kapitole se budeme věnovat výsledkům hodnocení interakčního stylu trenéra basketbalu z pohledu jejich svěřenců. Zaměříme se na první výzkumnou otázku, jaký je interakční styl trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a jaký je „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu z pohledu svěřenců. Následně ověřujeme první, druhou a třetí výzkumnou hypotézu, a to že pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na věku svěřenců, na jejich soutěžní věkové kategorii a na jejich výkonnostní úrovni.

5.2.1 Výsledky vztahující se k druhé výzkumné otázce: Jaký je interakční styl trenérů basketbalu hodnocený z pohledu jejich svěřenců a jaký je pohled jejich svěřenců na „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu?

V této výzkumné otázce se zabýváme interakčním stylem trenérů basketbalu a „ideálním“ interakčním stylem trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců. Konkrétně se jedná o průměrné hodnoty od všech 140 hráčů basketbalu. Hodnoty jsou jednak zaznamenány v tabulce 8 a dále jsou znázorněny v grafu (obrázek 6).

Výsledky uvedené v tabulce 8 a na obrázku 6 nám udávají, že nejvíce zastoupené dimenze interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců jsou D1 *Organizátor* a D2 *Pomáhající* a těsně je následují D3 *Chápající* a D4 *Vede k zodpovědnosti*. Nejnižší zastoupení má dimenze D5 *Nejistý* a s o něco vyšším zastoupením ji následují dimenze D6 *Nespokojený*, D7 *Kárající* a D8 *Přísný*.

Výsledky uvedené v tabulce 8 a znázorněné na obrázku 6 ukazují, že nejvíce zastoupené dimenze „ideálního“ interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců jsou D1 *Organizátor*, D2 *Pomáhající* a D3 *Chápající*. Hned za nimi je pak o něco méně zastoupena dimenze D4 *Vede k zodpovědnosti*. Naopak nejméně zastoupené dimenze jsou D5 *Nejistý*, D6 *Nespokojený* a D7 *Kárající*. S o něco větším rozdílem je následuje D8 *Přísný*.

Tabulka 8

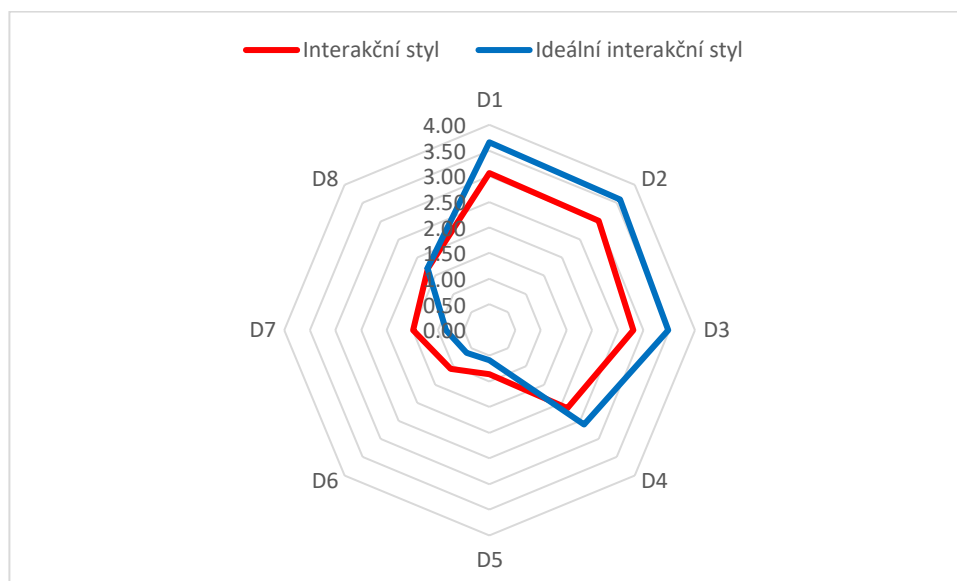
Interakční styl trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců

Dimenze interakčního stylu	Interakční styl trenéra (n = 140)			
	Interakční styl		Ideální interakční styl	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
D1	3,06	0,67	3,66	0,35
D2	3,01	0,77	3,60	0,43
D3	2,80	0,76	3,48	0,45
D4	2,15	0,58	2,60	0,52
D5	0,86	0,68	0,58	0,58
D6	1,07	0,67	0,63	0,49
D7	1,49	0,73	0,85	0,55
D8	1,70	0,57	1,71	0,59

Poznámka: *M* = průměr; *SD* = směrodatná odchylka

Obrázek 6

Interakční styl a „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců

5.2.2 Výsledky vztahující se k třetí výzkumné hypotéze: Pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na věku svěřence.

U třetí výzkumné hypotézy ověřujeme rozdílnost vnímání interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců v závislosti na věku svěřenců. V tabulce 9 jsou znázorněny hodnoty všech 140 hráčů basketbalu u korelačního vztahu interakčního stylu trenérů basketbalu a „ideálního“ interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců s věkem svěřenců. Pro platnost této výzkumné hypotézy jsme užili Spearmanův korelační koeficient.

Statisticky významný vztah v rámci interakčního stylu trenérů basketbalu hodnocené jejich svěřenci s věkem jejich svěřenců lze pozorovat u dimenzí D1 *Organizátor*, D2 *Pomáhající*, D3 *Chápající* a D4 *Vede k zodpovědnosti*. Tyto dimenze více vnímají mladší hráči basketbalu. U dalších dimenzí se neprokázal statisticky významný vztah.

Statisticky významný vztah „ideálního“ interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců s věkem svěřenců pozorujeme v dimenzi D8 *Přísný* a jedná se o pozitivní korelaci s věkem sportovců.

Tabulka 9

Interakční styl trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců v závislosti na věku hráčů

Dimenze interakčního stylu	Korelace mezi dimenzemi interakčního stylu a věkem (n = 140)			
	Interakční styl		Ideální interakční styl	
	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
D1	-0,24	0,004	-0,003	0,98
D2	-0,23	0,01	-0,14	0,09
D3	-0,25	0,003	-0,13	0,12
D4	-0,20	0,02	-0,01	0,88
D5	-0,05	0,60	-0,15	0,07
D6	0,11	0,21	-0,02	0,83
D7	0,06	0,49	0,12	0,17
D8	-0,10	0,23	0,18	0,04

Poznámka: *r* = korelační koeficient; *p* = statistická signifikance ($p < 0,05$)

5.2.3 Výsledky vztahující se ke čtvrté výzkumné hypotéze: Pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na soutěžní věkové kategorii sportovců.

U čtvrté výzkumné hypotézy ověřujeme vztah mezi interakčním stylem trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců se soutěžní věkovou kategorií jejich svěřenců. Soutěžní věkové kategorie jsou U14, U15, U17 a U19.

Obecně můžeme říct, že výsledky navazují na výsledky u hypotézy číslo 3, kdy v dimenzích D1 *Organizátor*, D2 *Pomáhající*, D3 *Chápající* a D4 *Vede k zodpovědnosti* vidíme, že čím mladší kategorie, tím více sportovci vnímají jejich působení. U dimenzí D5 *Nejistý*, D6 *Nespokojený*, D7 *Kárající* a D8 *Přísný* vidíme spíše opačné tendence, tedy čím mladší kategorie, tím méně sportovci vnímají jejich působení.

Statisticky významné vztahy u **D1** jsou mezi U14 a U19, U15 a U19, U17 a U19 (Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 32,93853$ $p = ,0000$ (viz obrázek 7).

Statisticky významné vztahy u **D2** jsou mezi U14 a U19, U15 a U19, U17 a U19 (Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 29,40543$ $p = ,0000$ (viz obrázek 8).

Statisticky významné vztahy u **D3** jsou mezi U14 a U19, U15 a U19, U17 a U19 (Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 30,24481$ $p = ,0000$ (viz obrázek 9).

Statisticky významné vztahy u **D4** jsou mezi U14 a U19, U15 a U19, U17 a U19 (Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 15,09424$ $p = ,0017$ (viz obrázek 10).

Statisticky významné vztahy u **D5** jsou mezi U14 a U15, U14 a U17, U15 a U19, U17 a U19 (Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 19,16807$ $p = ,0003$ (viz obrázek 11).

Statisticky významné vztahy u **D6** jsou mezi U15 a U19 (Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 11,79643$ $p = ,0081$ (viz obrázek 12).

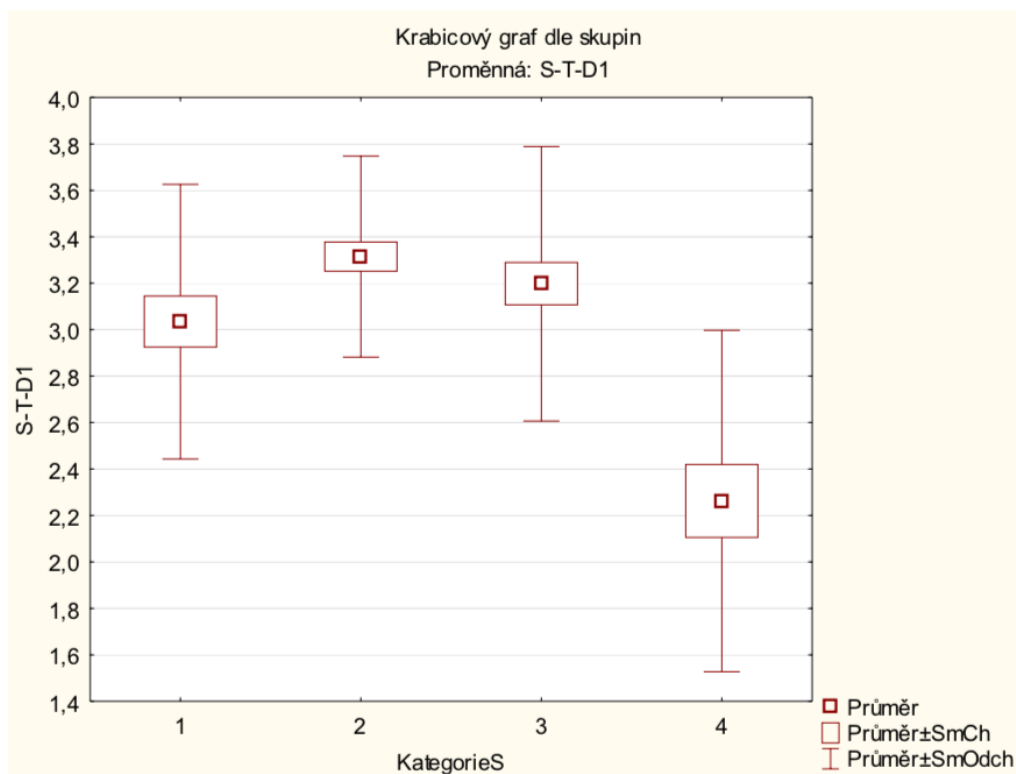
Statisticky významné vztahy u **D7** jsou mezi U14 a U17, U15 a U19, U17 a U19 (Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 32,34834$ $p = ,0000$ (viz obrázek 13).

Statisticky významné vztahy u **D8** jsou mezi U14 a U15, U14 a U17 (Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 12,72325$ $p = ,0053$ (viz obrázek 14).

U dimenzí „ideálního“ interakčního stylu trenéra basketbalu ve vztahu se soutěžní věkovou kategorií nebyly naměřeny žádné statisticky významné vztahy.

Obrázek 7

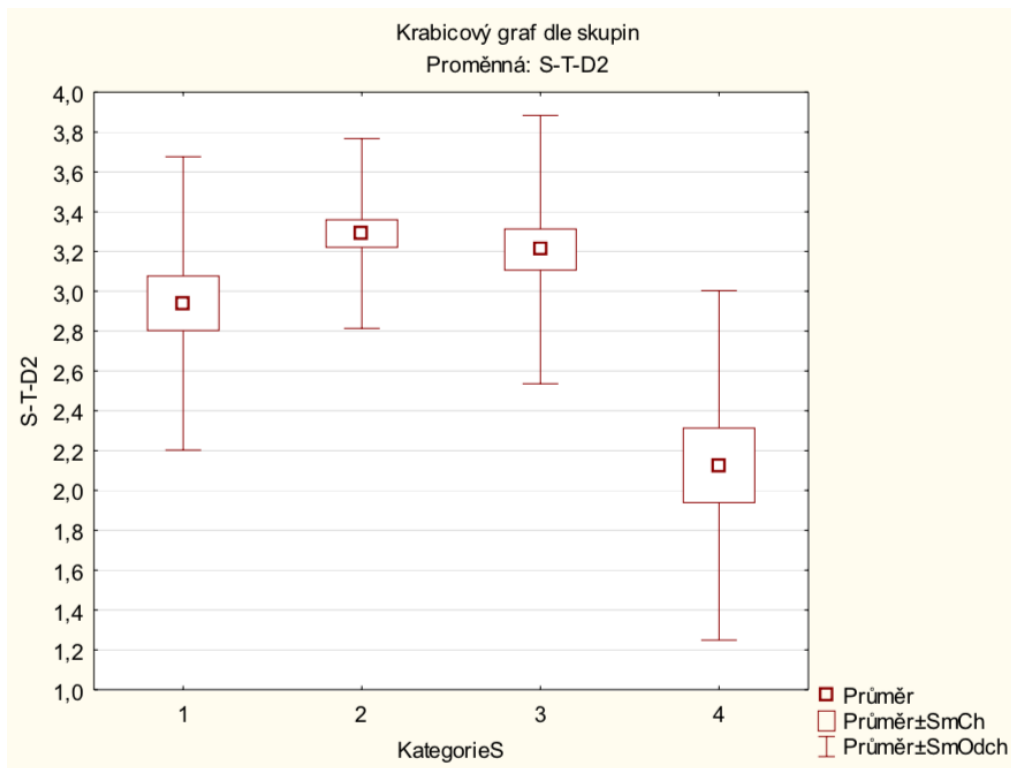
Vztah interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a jejich soutěžní věkovou kategorií v dimenzi Organizátor

Poznámka: S-T-D1 = Organizátor; KategorieS 1 = U14; KategorieS 2 = U15; KategorieS 3 = U17, KategorieS 4 = U19

Obrázek 8

Vztah interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a jejich soutěžní věkovou kategorií v dimenzi Pomáhající

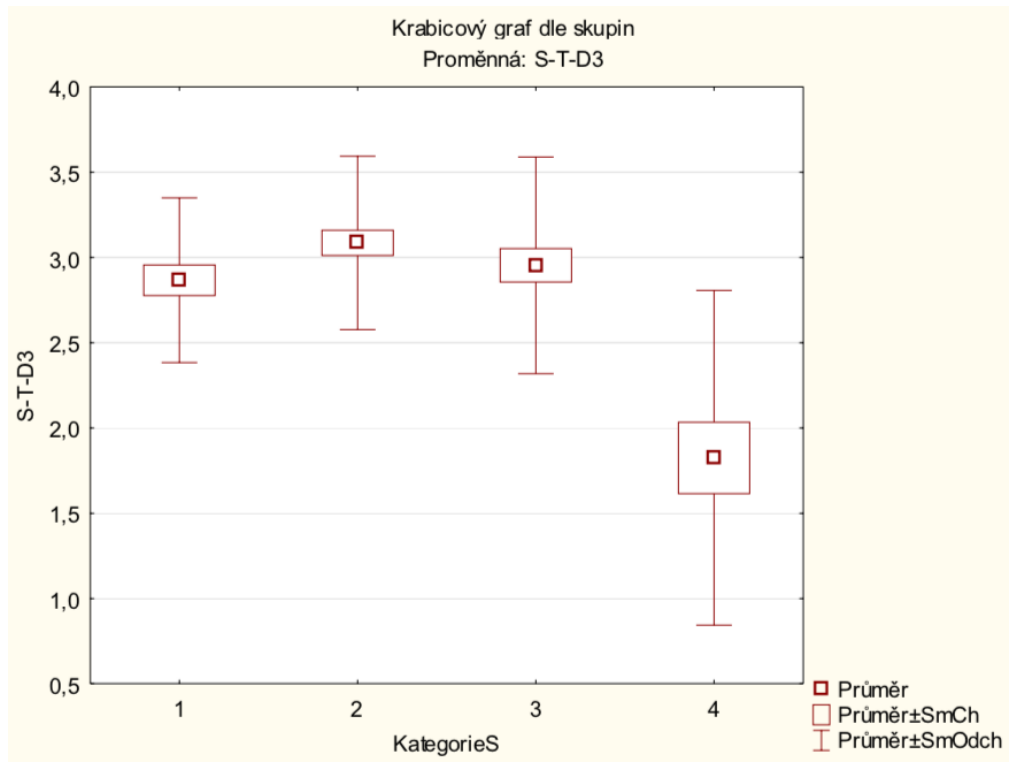

Poznámka: S-T-D2 = Pomáhající; KategorieS 1 = U14; KategorieS 2 = U15;

KategorieS 3 = U17, KategorieS 4 = U19

Obrázek 9

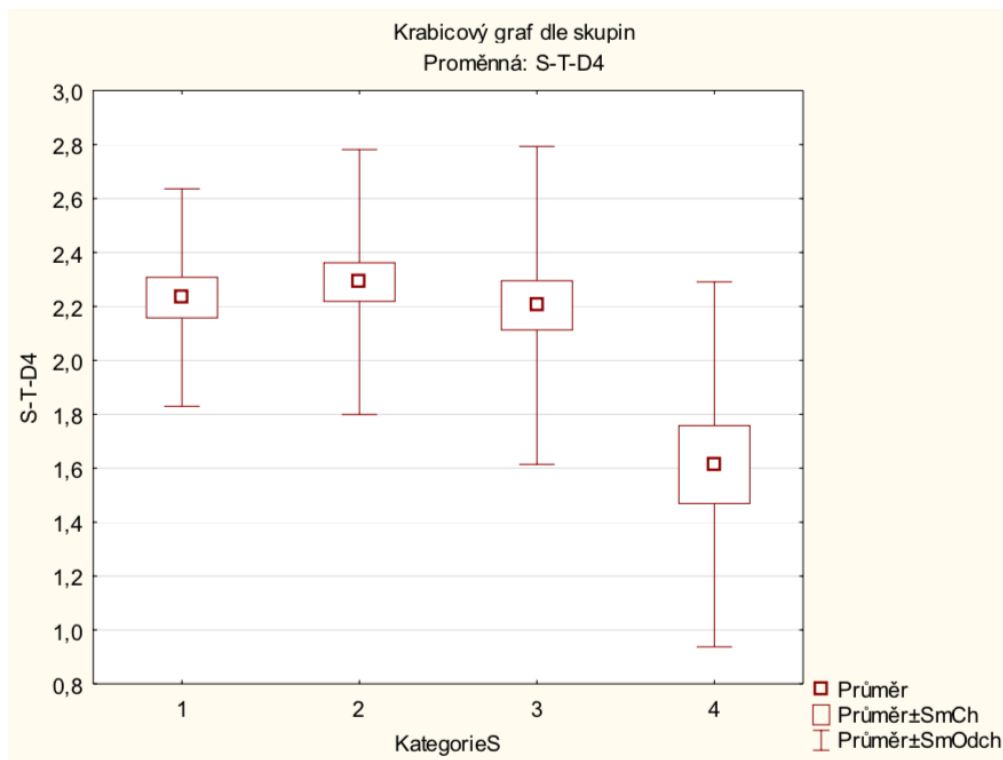
Vztah interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a jejich soutěžní věkovou kategorií v dimenzi Chápající

Poznámka: S-T-D3 = Chápající; KategorieS 1 = U14; KategorieS 2 = U15;
KategorieS 3 = U17, KategorieS 4 = U19

Obrázek 10

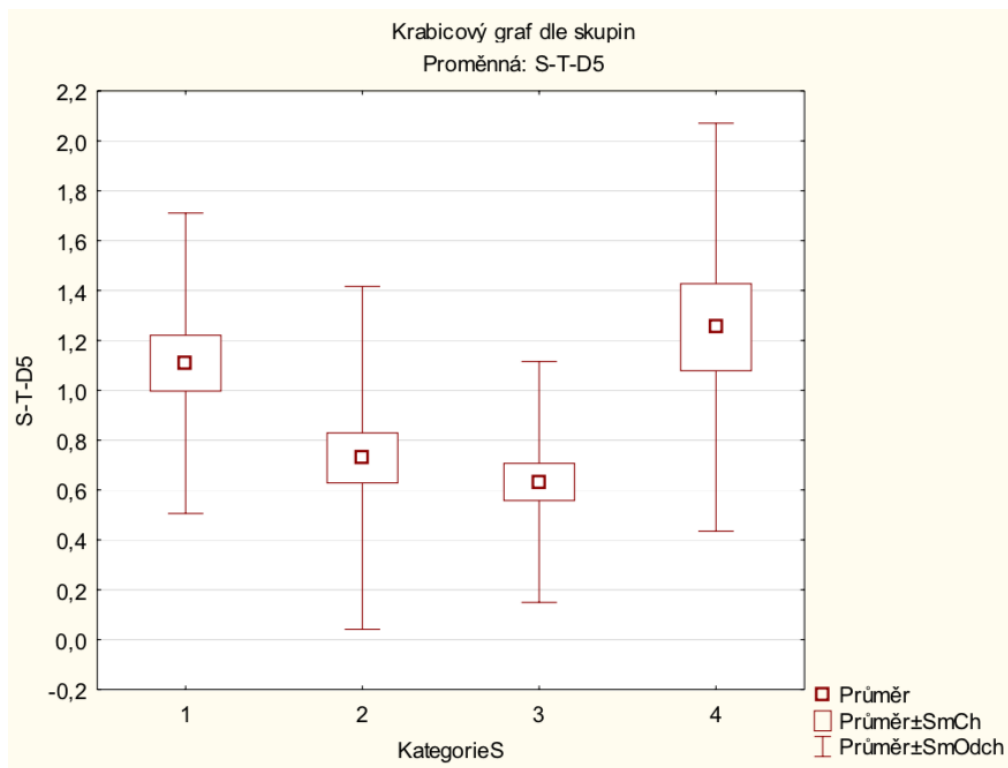
Vztah interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a jejich soutěžní věkovou kategorií v dimenzi Vede k zodpovědnosti

Poznámka: S-T-D4 = Vede k zodpovědnosti; KategorieS 1 = U14;
KategorieS 2 = U15; KategorieS 3 = U17, KategorieS 4 = U19

Obrázek 11

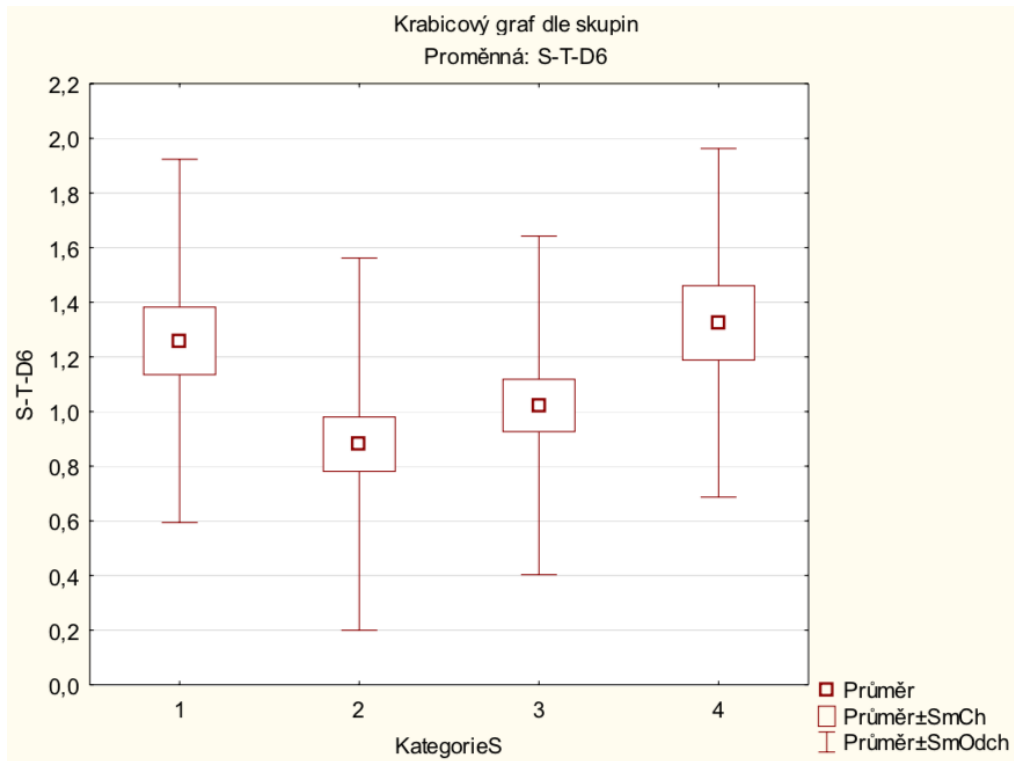
Vztah interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a jejich soutěžní věkovou kategorií v dimenzi Nejistý

Poznámka: S-T-D5 = Nejistý; KategorieS 1 = U14; KategorieS 2 = U15;
KategorieS 3 = U17, KategorieS 4 = U19

Obrázek 12

Vztah interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a jejich soutěžní věkovou kategorií v dimenzi Nespokojený

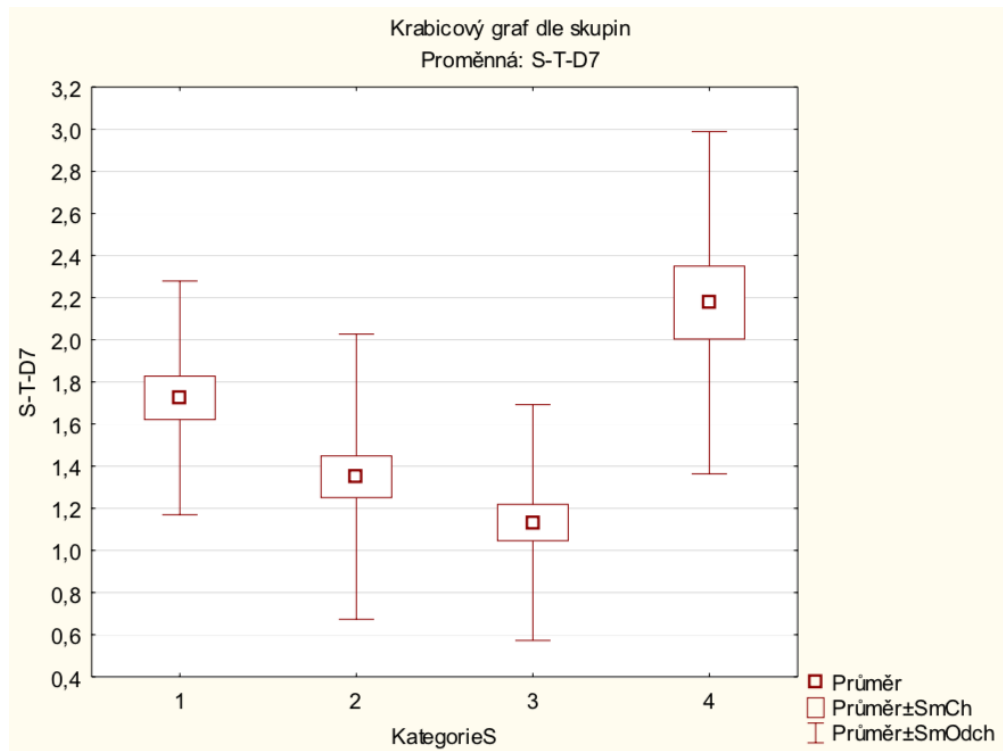

Poznámka: S-T-D6 = Nespokojený; KategorieS 1 = U14;

KategorieS 2 = U15; KategorieS 3 = U17, KategorieS 4 = U19

Obrázek 13

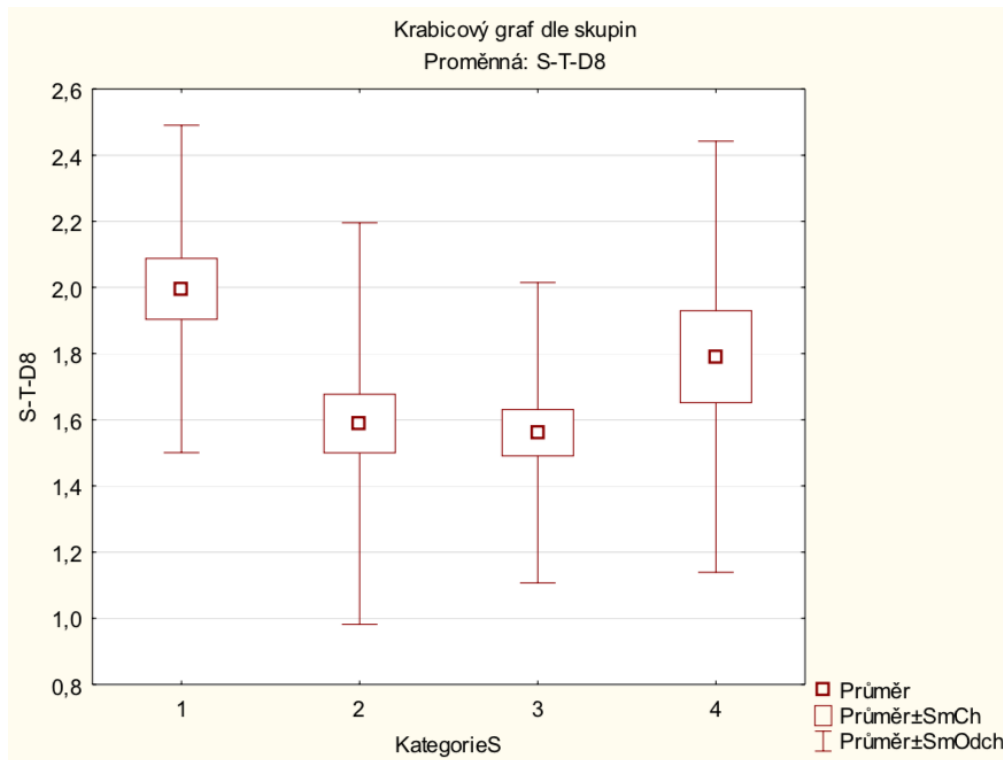
Vztah interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a jejich soutěžní věkovou kategorií v dimenzi Kárající

Poznámka: S-T-D7 = Kárající; KategorieS 1 = U14; KategorieS 2 = U15;
KategorieS 3 = U17, KategorieS 4 = U19

Obrázek 14

Vztah interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a jejich soutěžní věkovou kategorií v dimenzi Přísný

Poznámka: S-T-D8 = Přísný; KategorieS 1 = U14; KategorieS 2 = U15;
KategorieS 3 = U17, KategorieS 4 = U19

5.2.4 Výsledky vztahující se k páté výzkumné hypotéze: Pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na výkonnostní úrovni svěřence.

Čtvrtá výzkumná hypotéza ověřuje vztah interakčního stylu trenéra basketbalu z pohledu jejich svěřenců s výkonnostní úrovní jejich svěřenců. Výkonnostní úrovně jsou nejvyšší soutěž extraliga, následuje liga a nejnižší soutěž nadregionální liga.

Statisticky významné údaje pozorujeme jenom u dimenzí D2 *Pomáhající* a D4 *Vede k zodpovědnosti* a pozorujeme, že ve vyšší soutěži extraliga je větší tendence u sportovců vnímat tyto dimenze v porovnání se sportovci z nejnižší soutěže nadregionální ligou. Konkrétní statisticky významné vztahy jsou právě jenom mezi extraligou a nadregionální ligou.

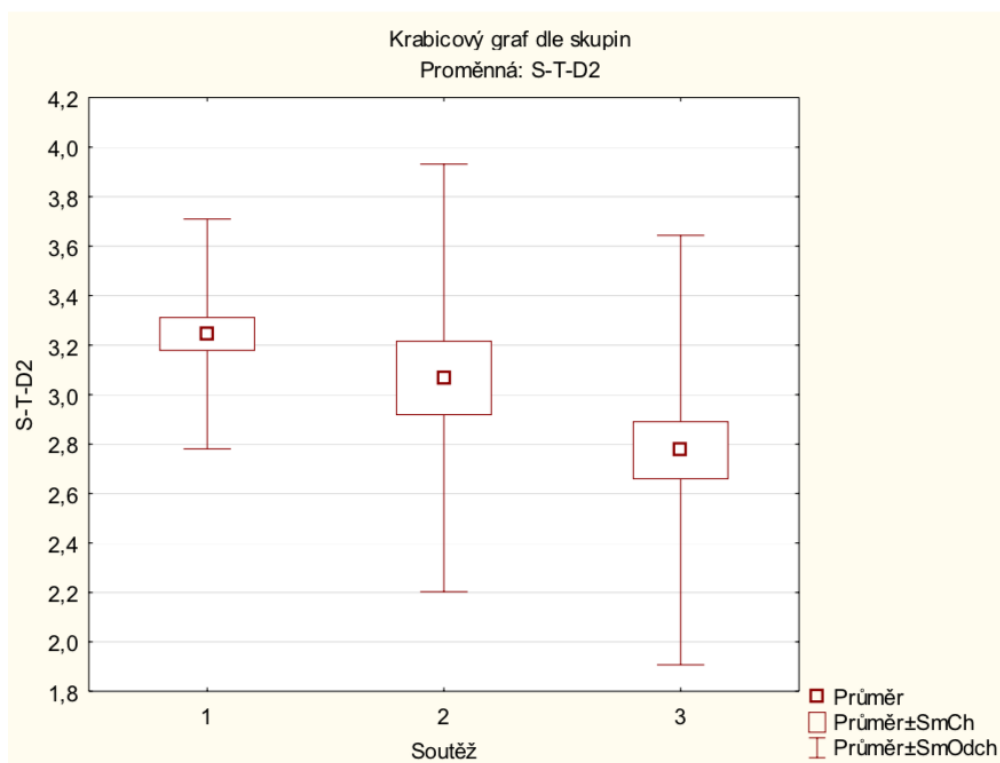
D2: Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=140) = 6,756814$ $p = ,0341$ (viz obrázek 15).

D4: Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=140) = 10,39638$ $p = ,0055$ (viz obrázek 16).

U dimenzí „ideálního“ interakčního stylu trenéra basketbalu ve vztahu s výkonnostní úrovní nebyly naměřeny žádné statisticky významné vztahy.

Obrázek 15

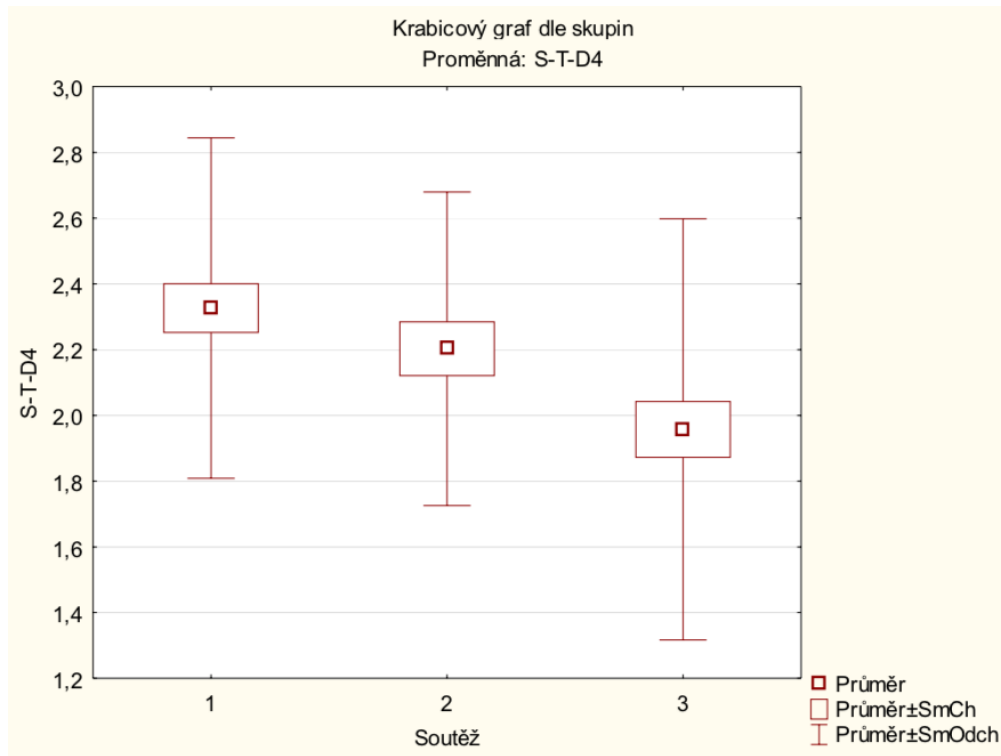
Vztah interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a jejich výkonnostní úrovní v dimenzi Pomáhající

Poznámka: S-T-D2 = Pomáhající; Soutěž 1 = Extraliga; Soutěž 2 = Liga;
Soutěž 3 = Nadregionální liga

Obrázek 16

Vztah interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a jejich výkonnostní úrovně v dimenzi Vede k zodpovědnosti

Poznámka: S-T-D4 = Vede k zodpovědnosti; Soutěž 1 = Extraliga;
Soutěž 2 = Liga; Soutěž 3 = Nadregionální liga

6 DISKUSE

Jelikož je koučování a obecně trenérský přístup součástí interakčního stylu trenéra, bude mít tento interakční styl vliv na celkovou atmosféru v tréninkovém procesu a zároveň i na motivaci sportovců. Interakční styl chápeme jako relativně stálou charakteristiku jedince, a proto můžeme sledovat do jisté míry předvídatelné interakční a koučovací strategie. Jsou to právě tyto koučovací strategie, které ovlivňují tvorbu vztahu mezi trenérem a sportovcem (Harvanová & Štěrbová, 2021).

Tato diplomová práce se zabývá interakčním stylem trenérů ve vztahu k dalším proměnným, které vysvětlují vnímání určitých vzorců chování právě v rámci těchto interakčních stylů. Cílem diplomové práce je analýza interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců – basketbalistů a z jejich vlastního pohledu (sebereflexe). Dále se v práci zjišťují vztahy mezi věkem a vnímaným interakčním stylem z pohledu jak sportovců, tak i trenérů. V neposlední řadě tato práce uvádí vztahy mezi vnímaným interakčním stylem a soutěžní věkovou kategorií sportovců z pohledu sportovců, mezi interakčním stylem a výkonnostní úrovní soutěže z pohledu sportovců a mezi vnímaným interakčním stylem a délkou praxe trenérů z jejich pohledu.

Trenéři v rámci sebereflexe vnímají u interakčního stylu trenérů basketbalu nejvíce dimenze *Organizátor*, *Pomáhající*, *Chápající* a vysoko hodnotili *Vede k zodpovědnosti*. Nejnižší hodnoty u nich zaznamenaly dimenze *Nejistý*, *Nespokojený* a *Kárající*. Podobný je při hodnocení trenéry „ideální“ interakční styl trenéra basketbalu. Tyto výsledky se shodují s výsledky prací Čapkové (2018), která se zaměřovala na interakční styl trenérů basketbalu, Pojerové (2017), která zjišťovala interakční styl trenérů volejbalu a Škody (2020), jež zkoumal interakční styl trenérů fotbalu. „Ideální“ interakční styl trenéra hodnotili trenéři basketbalu nejvýše v dimenzích *Organizátor*, *Pomáhající* a *Chápající* a poměrně vysoké hodnoty byly také u *Vede k zodpovědnosti* a *Přísný*. Zjištěné tendence se shodují s výsledky Pojerové (2017) a Škody (2020), ačkoliv u jeho výsledků nebyla tak vysoko hodnocena dimenze *Přísný*.

Dále byl významný vztah mezi sebereflexí interakčního stylu trenéra basketbalu a věkem trenéra. Mladší trenéři častěji užívají v rámci svého interakčního stylu dimenze *Pomáhající* a *Chápající*. Významný byl také vztah u hodnocení „ideálního“ interakčního stylu trenéra basketbalu a jejich věkem, kdy staršími trenéry bylo vysoce hodnoceno *Vede k zodpovědnosti* a *Přísný*. Tento jev zaznamenali Dimec a Kajtna (2009), kdy zjistili,

že mladší trenéři jsou více otevřeni inovacím, více vstřícní ke svým svěřencům, svědomití a ovládají lépe své emoce. Naopak starší trenéři bývají častěji autokratičtí.

Může se zdát, že vztahy interakčního stylu trenéra s věkem a interakčního stylu trenéra s délkou jejich praxe jsou totožné způsoby hodnocení, ačkoliv v praxi to ne vždy tomu odpovídá. Jsou případy, kdy trenéři věkově starší trénují teprve krátkou dobu, a to například z důvodu, že se věnovali aktivní hráčské kariéře a začali trénovat až po její ukončení. I v této práci se trenéři věkově starší a s krátkou trenérskou praxí vyskytují. Obecně jsme zjistili, že trenéři s kratší trenérskou praxí vysoko hodnotí dimenzi *Chápající* a trenéři s delší trenérskou praxí výše hodnotí dimenzi *Přísný*. Tento fakt potvrzuje Turman (2010), který vysvětluje, že zkušenější trenéři se vnímají více autokratičtí a zejména v první polovině sezóny. Naopak tomu je u méně zkušenějších trenérů, avšak u kterých se ke konci sezóny jejich vnímání autokratického přístupu zvyšuje.

Ve druhé výzkumné otázce bylo zjištěno, že sportovci vnímají interakční styl trenérů basketbalu nejvýše v dimenzích *Organizátor* a *Pomáhající*. Dále jsou vysoce vnímané dimenze *Chápající* a *Vede k zodpovědnosti*. Nejméně byly vnímané dimenze *Nejistý*, *Nespokojený*, *Kárající* a *Přísný*. Tyto naměřené hodnoty se shodují s hodnotami z prací Čapkové (2018), Pojerové (2017) a Škody (2020). Harvanová a Štěrbová (2021), které zkoumaly interakční styl trenérů fotbalu, rovněž uvádí podobné výsledky. Velmi podobné výsledky se objevují u hodnocení „ideálního“ interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu sportovců a rovněž se výsledky shodují s uvedenými pracemi.

Dále bylo zjištěno, že mladší hráči basketbalu mají větší tendenci vnímat u trenérského interakčního stylu dimenze *Organizátor*, *Pomáhající*, *Chápající* a *Vede k zodpovědnosti* než starší hráči basketbalu. Tyto tendence byly také zjištěny při porovnávání soutěžních věkových kategorií s interakčním stylem trenérů z pohledu hráčů basketbalu. Hráči v mladších kategoriích vnímali tyto dimenze shodným způsobem, ale zároveň zjistíme, že hráči ve starších kategoriích více vnímají trenéry v dimenzích *Nejistý*, *Nespokojený*, *Kárající* a *Přísný*. Zjištění se shoduje s výsledky Harvanové a Štěrbové (2021), které uvádí, že mladší sportovci vnímají a preferují dominantně vstřícné tendence a obecně preferují dominantní složku ve stylu trenéra. Dále také uvádí, že vstřícné tendence jsou důležité u kolektivních sportů, protože stimulují rozvoj kooperativní kompetice. Naopak z jejich výsledků plyne, že sportovci se stoupajícím věkem jsou více kritičtí při hodnocení svých trenérů a více si všímají submisivně odmítavých tendencí.

Další zjištěnou tendencí je vztah vnímání interakčního stylu trenérů basketbalu v závislosti na výkonnostní úrovni z pohledu sportovců. Ukázalo se, že hráči hrající v nejvyšší soutěži extralize více vnímají dimenze interakčního stylu trenéra basketbalu *Pomáhající* a *Vede k zodpovědnosti* než hráči hrající v nejnižší nadregionální soutěži. Burgess a Naughton (2010) upozorňují na problematiku přehnané specializace v mládežnických kategoriích, která může vést k úplnému konci sportovce v daném sportu. Vnímají trenéra jako velmi důležitou osobu, která má zásadní roli při rozvoji talentovaných sportovců. Pomáhá sportovcům vnímat jejich dlouhodobý rozvoj a snaží se předejít přílišnému lpění na krátkodobých úspěších. Snaží se mladé sportovce rozvíjet i v psychologických aspektech, aby byli schopni ustát vysoké fyzické nároky v přípravě.

Za limit této práce lze považovat velikost výzkumného souboru a nezastoupení všech krajů České republiky. Dalším limitem je nízký počet respondentů, který vedl k nestejně početným skupinám při porovnávání interakčního stylu trenérů basketbalu se soutěžními věkovými kategoriemi a interakčního stylu trenérů basketbalu s výkonnostními úrovněmi sportovců.

7 ZÁVĚRY

Cílem diplomové práce je analýza interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců – basketbalistů a z jejich vlastního pohledu (sebereflexe). Dílčí cíle se blíže věnují tendencím v percepci interakčního stylu trenérů basketbalu z jejich pohledu ve vztahu k věku a délce praxe trenérů. Dále se zjišťují tendence v percepci interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a ve vztahu k věku, k soutěžní věkové kategorii a k výkonnostní úrovni sportovců.

První dílčí cíl: Identifikace tendencí v percepci interakčního stylu trenérů basketbalu ve vztahu k věku a délce praxe trenérů.

Závěry vztahující se k první výzkumné otázce: Jaký je interakční styl trenérů basketbalu hodnocený z jejich vlastního pohledu a jaký je jejich pohled na „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu?

Trenéři v rámci sebereflexe u interakčního stylu trenérů basketbalu nejvýše hodnotili dimenze *Organizátor*, *Pomáhající* a *Chápající*. Těsně za nimi byla vysoko hodnocena dimenze *Vede k zodpovědnosti*. Dále poměrně vysoké hodnocení měla dimenze *Přísný*. Nejnižší hodnocení měly dimenze *Nejistý*, *Nespokojený* a *Kárající*.

Trenéři nejvýše hodnotili u „ideálního“ interakčního stylu basketbalového trenéra dimenze *Organizátor*, *Pomáhající* a *Chápající*. Následovala dimenze *Vede k zodpovědnosti* a poměrně vysoké hodnocení měla dimenze *Přísný*. Nejnižší hodnocení měly dimenze *Nejistý*, *Nespokojený* a *Kárající*.

Závěry vztahující se k první výzkumné hypotéze: Pohled trenéra basketbalu na vlastní a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na věku trenéra.

Výzkumná hypotéza číslo 1 byla potvrzena u pohledu trenéra basketbalu na vlastní interakční styl v dimenzích *Pomáhající* a *Chápající* a zároveň i na „ideální“ interakční styl v závislosti na věku trenéra v dimenzích *Organizátor*, *Vede k zodpovědnosti* a *Přísný*.

Statisticky významné vztahy u sebereflexe interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu trenérů a jejich věku byly naměřeny tak, že mladší trenéři častěji užívají dimenze *Pomáhající* ($p = 0,04$) a *Chápající* ($p = 0,04$).

V rámci statisticky významného vztahu u „ideálního“ interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu trenérů a jejich věkem pozorujeme, že mladší trenéři preferují více dimenzi *Organizátor* ($p = 0,03$), a naopak starší trenéři preferují více dimenze *Vede k zodpovědnosti* ($p = 0,04$) a *Přísný* ($p = 0,04$).

Závěry vztahující se k druhé výzkumné hypotéze: Pohled trenéra basketbalu na vlastní a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na délce praxe trenéra.

Výzkumná hypotéza číslo 2 byla potvrzena u pohledu trenéra basketbalu pouze na vlastní interakční styl v závislosti na délce praxe trenéra v dimenzích *Chápající* a *Přísný*.

Statisticky významné vztahy u sebereflexe interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu trenérů a délkou jejich praxe byly naměřeny tak, že trenéři s krátkou dobou trénování častěji užívají dimenzi *Chápající* ($p = 0,03$), a naopak trenéři s dlouhou trenérskou praxí užívají více dimenzi *Přísný* ($p = 0,04$).

U „ideálního“ interakčního stylu trenérů basketbalu v závislosti na délce jejich trenérské praxe nebyly naměřeny statisticky významné vztahy.

Druhý dílčí cíl: Identifikace tendencí v percepci interakčního stylu trenérů basketbalu u jejich svěřenců ve vztahu k věku, k výkonnostní úrovni a k soutěžní věkové kategorii sportovců.

Závěry vztahující se k druhé výzkumné otázce: Jaký je interakční styl trenérů basketbalu hodnocený z pohledu jejich svěřenců a jaký je pohled jejich svěřenců na „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu?

Hráči vnímali v nejvyšším zastoupení chování trenérů v rámci interakčního stylu v dimenzích *Organizátor* a *Pomáhající*. Těsně za nimi pak dosti vnímali dimenze *Chápající* a *Vede k zodpovědnosti*. Naopak nejméně vnímali chování v rámci dimenze *Nejistý*, a ta je následována dimenzemi *Nespokojený*, *Kárající* a *Přísný*.

Nejvyšší zastoupení u „ideálního“ interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu svěřenců mají dimenze *Organizátor*, *Pomáhající* a *Chápající*. Těsně za nimi se vysoko vyskytuje dimenze *Vede k zodpovědnosti*. Nejnižší zastoupení mají dimenze *Nejistý*, *Nespokojený* a *Kárající*. Poměrně vysoko se objevuje hodnocení dimenze *Přísný*.

Závěry vztahující se k třetí výzkumné hypotéze: Pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na věku svěřence.

Výzkumná hypotéza číslo 3 byla potvrzena u pohledu svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl v dimenzích *Organizátor*, *Pomáhající*, *Chápající* a *Vede k zodpovědnosti* a zároveň i u pohledu svěřenců na „ideální“ interakční styl v závislosti na věku svěřence v dimenzi *Přísný*.

Statisticky významné vztahy u vnímání interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu svěřenců a jejich věku byly naměřeny tak, že mladší hráči basketbalu více hodnotí trenéry v dimenzích *Organizátor* ($p = 0,004$), *Pomáhající* ($p = 0,01$), *Chápající*

($p = 0,003$) a *Vede k zodpovědnosti* ($p = 0,02$). U dalších dimenzí nebyly naměřeny statisticky významné vztahy.

V rámci statisticky významného vztahu „ideálního“ interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců a věkem svěřenců pozorujeme, že starší hráči více preferují u trenérů dimenzi *Přísný* ($p = 0,04$).

Závěry vztahující se ke čtvrté výzkumné hypotéze: Pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na soutěžní věkové kategorii.

Výzkumná hypotéza číslo 4 byla potvrzena pouze u pohledu svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl v závislosti na soutěžní věkové kategorii, a to ve všech 8 dimenzích.

Hráči hrající v mladších kategoriích vykazují tendenci více vnímat dimenze *Organizátor*, *Pomáhající*, *Chápající* a *Vede k zodpovědnosti*, naopak méně vnímají dimenze *Nejistý*, *Nespokojený*, *Kárající* a *Přísný*. Statisticky významné vztahy jsou zjištěny u jednotlivých dimenzí takto: *Organizátor* – Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 32,93853$ $p = ,0000$; *Pomáhající* – Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 29,40543$ $p = ,0000$; *Chápající* – Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 30,24481$ $p = ,0000$; *Vede k zodpovědnosti* – Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 15,09424$ $p = ,0017$; *Nejistý* – Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 19,16807$ $p = ,0003$; *Nespokojený* – Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 11,79643$ $p = ,0081$; *Kárající* – Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 32,34834$ $p = ,0000$; *Přísný* – Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=140) = 12,72325$ $p = ,0053$. Jednotlivé korelace se rozdílně nacházejí mezi kategoriemi U14, U15, U17 a U19.

U „ideálního“ interakčního stylu trenérů basketbalu v závislosti na soutěžní věkové kategorii nebyly naměřeny statisticky významné vztahy.

Závěry vztahující se k páté výzkumné hypotéze: Pohled svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl a „ideální“ interakční styl se liší v závislosti na výkonnostní úrovni svěřence.

Výzkumná hypotéza číslo 5 byla potvrzena pouze u pohledu svěřenců trenéra basketbalu na jeho interakční styl v závislosti na výkonnostní úrovni svěřence, a to v dimenzích *Pomáhající* a *Vede k zodpovědnosti*.

Statisticky významné vztahy pozorujeme jenom v dimenzích *Pomáhající* a *Vede k zodpovědnosti* a konkrétně jenom ve vztahu mezi nejvyšší soutěží extraligou a nejnižší soutěží nadregionální ligou. Zjišťujeme, že ve vyšší soutěži extraliga je u hráčů

basketbalu větší tendence vnímat tyto dvě dimenze v porovnání s hráči v nejnižší soutěži nadregionální ligou. Statisticky významné vztahy jsou: *Pomáhající* – Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=140) = 6,756814$ $p = ,0341$; *Vede k zodpovědnosti* – Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=140) = 10,39638$ $p = ,0055$.

U „ideálního interakčního stylu trenérů basketbalu v závislosti na výkonnostní úrovni nebyly naměřeny statisticky významné vztahy.

8 SOUHRN

Diplomová práce se zabývá tématem interakčního stylu trenéra basketbalu. Cílem diplomové práce je analýza interakčního stylu trenérů basketbalu z pohledu jejich svěřenců – basketbalistů a z jejich vlastního pohledu (sebereflexe).

Zjišťoval se i „ideální“ interakční styl trenérů basketbalu z pohledu hráčů i trenérů. Součástí bylo zkoumání vlivu věku, soutěžní věkové kategorie a výkonnostní úrovně hráčů a věku a délky praxe trenérů na vnímání interakčního stylu.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je uveden přehled poznatků a rozdělen na kapitoly Basketbal, Trenér, Vývojová specifika období dospívání a Interakce. Začátek je věnovaný základní charakteristice basketbalu a systematice basketbalu v České republice. Dále práce rozebírá osobnost trenéra a také pohled na profesi trenéra basketbalu. Uvedené jsou specifika jedinců v období adolescence a na závěr jsou zde charakterizovány pojmy interakce a interakčního stylu.

Na výzkum byl použit dotazník interakčního stylu trenéra a jedná se o modifikaci dotazníku interakčního stylu učitele. Do výzkumu se zapojilo 15 trenérů basketbalu a 140 hráčů basketbalu vybraných z oblastí Olomouckého, Jihomoravského, Zlínského a Moravskoslezského kraje. Z výzkumu je patrné, že trenéři v rámci sebereflexe nejvíce hodnotili dimenze interakčního stylu *Organizátor*, *Pomáhající* a *Chápající* a těsně za nimi *Vede k zodpovědnosti*. Poměrně vysoké zastoupení měla i dimenze *Přísný*. Nejnižší hodnotili dimenze *Nejistý*, *Nespokojený* a *Kárající*. Trenéři z pohledu hráčů uplatňují primárně interakční styly *Organizátor* a *Pomáhající* a následují je styly *Chápající* a *Vede k zodpovědnosti*. Nejméně byl zastoupen styl *Nejistý*. U „ideálních“ interakčních stylů hodnocených hráči byly obdobné výsledky, ale větší zastoupení měla dimenze *Přísný*. Trenéři hodnotili interakční styly podobně z pohledu sebereflexe a „ideálního“ interakčního stylu.

Z výzkumu bylo také patrné, že na hodnocení mají vliv věk a délka praxe u trenérů a věk a výkonnostní úroveň hráčů basketbalu. Trenéři mladší výše hodnotili *Pomáhající* a *Chápající* a s kratší délkou praxe *Chápající* a trenéři s delší praxí trénování hodnotili výše *Přísný*. Mladší sportovci vnímali intenzivněji dimenze *Organizátor*, *Pomáhající*, *Chápající* a *Vede k zodpovědnosti*. Na vyšší výkonnostní úrovni sportovci více vnímají *Pomáhající* a *Vede k zodpovědnosti*.

9 SUMMARY

The Diploma thesis is focused on the interaction coaching style of basketball coaches. The aim of the thesis was to analyze the differences in interaction coaching styles among basketball coaches from the perspectives of players and then from the coaches. The “ideal” interaction coaching style was also analyzed again from both perspectives. Part of the research was the influence of the age, competition age category and performance level of the athletes and the age and experience of the coaches in the perception of the interaction coaching styles.

The work is divided into a theoretical and practical part. In the theoretical part is the overview that is subdivided into chapters of Basketball, Coach, Developmental Specifics of the Adolescent, and Interaction. The beginning is devoted to the general characterization of basketball and to the system of basketball season played in the Czech Republic. In the next parts, the personality and the profession of the coach is discussed. Furthermore, developmental specifics of adolescent athletes are presented and in the last part the characterization of interaction and interaction styles are explained.

Research was conducted by using the questionnaire that measures the interaction coaching styles and it is the adaptation of the questionnaire measuring the interaction teaching styles. Participants were 15 basketball coaches and 140 basketball players from Olomouc, South Moravian, Zlín and Moravian-Silesian regions. The results showed that from the from the perspectives of coaches, the most predominant were *Organizer*, *Helper* and *Understanding* and *Player Responsibility* tightly followed. A considerable amount of perception received the *Strict* dimension. The least rated were *Uncertain*, *Dissatisfied* and *Admonishing*. From the perspective of players, the dimensions *Organizer* and *Helper* were the most predominant and *Understanding* and *Player Responsibility* tightly followed. The dimension of *Uncertain* was perceived the least. In the “ideal” interaction coaching style category from the perspectives of players the results showed similar findings, only the dimension *Strict* was considerably higher. The results from the perspective of the coach were similar when comparing the self-assessment and the “ideal” interaction coaching style.

The age and the performance level also influenced the perception of basketball players. Younger players rated higher the dimensions *Organizer*, *Helper*, *Understanding* and *Player Responsibility* and players in higher leagues *Helper* and *Player Responsibility*.

Younger basketball coaches rated higher *Helper* and *Understanding*, less experienced rated higher *Understanding*, and more experienced coaches rated higher *Strict* dimension.

10 REFERENČNÍ SEZNAM

- Almagro, B. J., Conde, C., Moreno, J. A., & Sáenz-López, P. (2009). Analysis and comparison of adolescent athletes' motivation: Basketball players vs Football players. *Revista de Psicología Del Deporte, 18*(3), 353–356.
- Becker, A. J., & Wrisberg, C. A. (2008). Effective coaching in action: Observations of legendary collegiate basketball coach Pat Summitt. *The Sport Psychologist, 22*(2), 197-211.
- Binarová, I. (2008). Období dospívání. In J. Šimíčková-Čížková et al. (Eds.), *Přehled vývojové psychologie* (pp. 101–110). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Bloom, G. A., Crumpton, R., & Anderson, J. E. (1999). A systematic observation study of the teaching behaviors of an expert basketball coach. *The sport psychologist, 13*(2), 157-170.
- Burgess, D. J., & Naughton, G. A. (2010). Talent development in adolescent team sports: A review. *International journal of sports physiology and performance, 5*(1), 103-116.
- Buzek, M. (2007). *Trenér fotbalu "A" UEFA licence*. Praha: Olympia.
- Creasy, J. W., Rearick, M., Buriak, J., & Wright, L. (2009). Are You Coaching Mental Skills? Why Not? *Virginia Journal, 30*(2), 13–14.
- Čadilová, O. (2009). *Sociální interakce*. Retrieved 21. 2. 2022 from the World Wide Web: https://is.slu.cz/el/fpf/zima2020/FVPUPPV092/um/6._INTERAKCE_VE_TRIDE.pdf?lang=ee
- Čapková, M. (2018). *Interakční trenérský styl trenérů basketbalu*. Diplomová práce, Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Česká basketbalová federace (2020). *Metodická komise*. Retrieved 4. 2. 2022 from the World Wide Web: <https://cbf.cz.basketball/metodicka-komise/p66#tab-pane-2>
- Česká basketbalová federace (2020). *Trenérský řád*. Retrieved 4. 2. 2022 from the World Wide Web: <https://cbf.cz.basketball/metodicka-komise/p66#tab-pane-2>
- Česká basketbalová federace (2021). *Soutěže – sezóna 2021/2022*. Retrieved 27. 1. 2022 from the World Wide Web: <https://cz.basketball/soutez#tab-pane-1129>

- Česká basketbalová federace (2021). *Soutěžní řád basketbalu*. Retrieved 5. 2. 2022 from the World Wide Web: https://cz.basketball/upload/docs/1621785154_%C5%98%C3%A1dy_2021.pdf
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268. https://doi.org/10.0.4.183/S15327965PLI1104_01
- Dimec, T., & Kajtna, T. (2009). Psychological characteristics of younger and older coaches. *Kinesiology*, 41(2.), 172-180.
- Dobrý, L., & Velenský, M. (1987). *Košíková (teorie a didaktika)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Dovalil, J. (2014). Trenérská škola fakulty tělesné výchovy a sportu. In L. Flemr, J. Němec, & O. Novotný (Eds.), *Pohybové aktivity ve vědě a praxi: konferenční sborník u příležitosti 60. výročí založení Fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze* (s. 339–352). Praha: Karolinum.
- Dovalil, J. et al. (2008). *Lexikon sportovního tréninku*. Praha: Karolinum
- Dovalil, J., Choutka, M., Svoboda, B., Hošek, V., Perič, T., Potměšil, J., ... Bunc, V. (2012). *Výkon a trénink ve sportu* (4th ed.). Praha: Olympia.
- Dytrtová, R. & Krhutová, M. (2009). *Učitel – příprava na profesi*. Praha: Grada.
- Franče, V. (2007). *Grafologie a Psychologie. Learyho interpersonální typologie*. Retrieved 25. 2. 2022 from the World Wide Web: <http://ografologii.blogspot.com/2009/05/learyho-interpersonalni-typologie.html>
- Gavora, P. (2005). *Učitel a žáci v komunikaci*. Paido.
- Gavora, P., Mareš, J., & den Brok, P. (2003). Adaptácia dotazníka interakčného štýlu učiteľa. *Pedagogická revue*, 55(2), 126-145.
- Gomez-Lopez, M., Granero-Gallegos, A., Abraldes, J. A., & Rodriguez-Suarez, N. (2013). Analysis of Self-Determined Motivation in Basketball Players through Goal Orientations. *Collegium Antropologicum*, 37(3), 707–715.
- Hartl, P. (1993). *Psychologický slovník*. Praha: Nakladatelství Budka.
- Hartl, P. (2004). *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál.

- Harvanová, J. (2010). *Kompatibilita v partnerské dyádě a její souvislost se sportovním výkonem*. Disertační práce, Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Olomouc.
- Harvanová, J., & Štěrbová, D. (2021). Trenéři a jejich interakční styl z pohledu sportovců. *Tělesná kultura*, 44(1), 18-25.
- Hayesová, N. (2013). *Základy sociální psychologie*. PORTÁL sro.
- Helus, Z. (2003). *Osobnost a její vývoj*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta.
- Hůlka, K., Válek, Š. (2013). *Management náborů a sportovní příprava dětí v minibasketbale*. Olomouc: Fakulta tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci.
- Ivkovic, D. (2003). Coaches need role models. *FIBA Assist Magazine*, (2), 1-68.
- Janíková, M. (2011). *Interakce a komunikace učitelů tělesné výchovy*. Brno: Paido.
- Janíková, M., Jůva, V., & Cacek, J. (2019). Sportovní trenér: vymezení profese a její různé podoby a problémy. *Orbis scholae*, 13(1), 63-85.
- Jansa, P., & Dovalil, J. (2009). *Sportovní příprava*. Praha: Q-art.
- Jansa, P., Jůva, V., Kocourek, J., Svozil, Z., & Kovář, K. (2012). *Pedagogika sportu*. Praha: Karolinum.
- Jones, S. E., & LeBaron, C. D. (2002). Research on the relationship between verbal and nonverbal communication: Emerging integrations. *Journal of communication*, 52(3), 499-521.
- Keller, J. (2011). *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Kim, Y., & Park, I. (2020). “Coach Really Knew What I Needed and Understood Me Well as a Person”: Effective Communication Acts in Coach–Athlete Interactions among Korean Olympic Archers. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(9), 3101.
- Kohoutek, R. (2002). *Základy užité psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing.

- Linz, L. (2016). *Úspěšné koučování týmu: Budování týmu/definice cílů/řešení konfliktů*. Mladá fronta.
- Lyle, J. (2002). *Sports Coaching Concepts*. New York: Routledge.
- Lynch, J. (2001). *Creative Coaching*. Champaign: Human Kinetics.
- Mareš, J., & Gavora, P. (2004). Interpersonální styl učitelů: teorie, diagnostika a výsledky výzkumů. *Pedagogika*, 54(2), 101-128.
- Martens, R. (2006). *Úspěšný trenér*. Praha: Grada Publishing.
- Martens, R. (2012). *Successful coaching*. Human Kinetics.
- Mikuláščík, M. (2010). *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha: Grada.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2016). *Zákon o pedagogických pracovnících*. Retrieved 4. 2. 2022 from the World Wide Web: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich>
- Nakonečný, M. (2013). *Lexikon psychologie*. Praha: Vodnář.
- Nicholls, A. R., Levy, A. R., & Perry, J. L. (2015). Emotional maturity, dispositional coping, and coping effectiveness among adolescent athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 17, 32-39.
- Nicholls, A., Polman, R., Morley, D., & Taylor, N. J. (2009). Coping and coping effectiveness in relation to a competitive sport event: pubertal status, chronological age, and gender among adolescent athletes. *Journal of sport & exercise psychology*, 31(3).
- Perič, T. (2012). *Sportovní příprava dětí*. Praha: Grada Publishing.
- Petera, P., & Kolář, P. (1998). *NBA Historie a současnost*. Praha: Jan Vašut.
- Pojerová, M. (2017). *Interakční trenérský styl trenérů volejbalu*. Diplomová práce, Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2009). *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, (s 355).
- Psotta, R., & Velenský, M. (2001). Vyučování sportovních her ve školní sportovní výchově: hodnocení různých přístupů. *Česká kinantropologie*, 5(1), 75-87.

- Sekot, A., Blahutková, M., Dvořáková, Š., Sebera, M. (2004). *Kapitoly ze sportu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně.
- Slaměnik, I. (2011). *Emoce a interpersonální vztahy*. Praha: Grada.
- Slepička, P., Hošek, V., & Hátlová, B. (2009). *Psychologie sportu* (2nd ed.). Praha: Karolinum.
- Smilkova, D. (2020) Application of non-verbal communication in interpersonal relations" coach-athlete". *International Journal of Sport Culture and Science*, 8(4), 232-239.
- Smith, R. (1998). *Basketbal: velká encyklopedie*. Praha: Václav Svojtka.
- Stewart, L. J., Palmer, S., Wilkin, H., & Kerrin, M. (2008). The influence of character: Does personality impact coaching success?. *International Journal of Evidence Based Coaching & Mentoring*, 6(1).
- Stewart, L.J. (2006). *Towards a model of coaching transfer: An exploration of the effects of coaching inputs on transfer*. Unpublished master's thesis, City University, London, United Kingdom.
- Svoboda, B. (2007). *Pedagogika sportu*. Praha: Karolinum.
- Svoboda, B., & Vaněk, M. (1986). *Psychologie sportovních her*. Praha: Olympia.
- Škoda, M. (2020). *Interakční styl trenérů fotbalu*. Bakalářská práce. Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Tharp, R.G., & Gallimore, R. (1976). What a coach can teach a teacher. *Psychology Today*, 9, 75–78.
- Tlustý, T., & Krajcigr, M. (2017). The contribution to the history of basketball in czech lands until 1945. *Studia Kinanthropologica*, 18(1), 55–68.
- Turman, P. D. (2003). Athletic coaching from an instructional communication perspective: The influence of coach experience on high school wrestlers' preferences and perceptions of coaching behaviors across a season. *Communication education*, 52(2), 73-86.
- Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum.
- Vágnerová, M. (2014). *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum.

- Wahyuni, A. (2018). *The power of verbal and nonverbal communication in learning*. In the 1st International Conference on Intellectuals' Global Responsibility (ICIGR 2017). Atlantis Press.
- Weinberg, R., & Gould, D. (2011). *Foundations of Sport and Exercise Psychology* (5th ed.). Leeds: Human Kinetics.
- Wissel, H. (1994). *Basketball: Steps to Success*. Windsor: Human Kinetics Publishers.
- Wooden, J. (1999). *Practical modern basketball*. Ally & Bacon A Pearson Education Company.
- Wubbels, T., & Levy, J. (Eds.). (1993). *Do You Know what You Look Like?: Interpersonal Relationships in Education*. Psychology Press.
- Zamfir, M. V. (2017). Verbal and non-verbal communication in sport environment. *Marathon*, 9(1), 99-106.

11 PŘÍLOHY

11.1 Vyjádření etické komise

 Fakulta
tělesné kultury

Vyjádření Etické komise FTK UP

Složení komise: doc. PhDr. Dana Štěrbová, Ph.D. – předsedkyně
Mgr. Ondřej Ješina, Ph.D.
doc. MUDr. Pavel Maňák, CSc.
Mgr. Filip Neuls, Ph.D.
Mgr. Michal Kudláček, Ph.D.
doc. Mgr. Erik Sigmund, Ph. D.
Mgr. Zdeněk Svoboda, Ph. D.

Na základě žádosti ze dne 21.10.2015 byl projekt výzkumné práce/aplikovaného výzkumu
autorek Mgr. Jany Harvanové, Ph.D., Doc. PhDr. Dany Štěrbové, Ph.D.
(spolupřítel: studenti zpracovávající dané téma v Bc. a Mgr. závěrečných pracích)
s názvem **Interakční styl sportovního trenéra**
schválen Etickou komisí FTK UP pod jednacím číslem: 33/2015
dne: 24.11.2015

Etická komise FTK UP zhodnotila předložený projekt a **neshledala žádné rozpory**
s platnými zásadami, předpisy a mezinárodními směrnicemi pro výzkum zahrnující
lidské účastníky.

Řešitelky projektu splnily podmínky nutné k získání souhlasu etické komise.

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury
Komise etická
třída Míru 117 | 771 11 Olomouc

za EK FTK UP
doc. PhDr. Dana Štěrbová, Ph.D.
předsedkyně

Fakulta tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci
třída Míru 117 | 771 11 Olomouc | T: +420 585 636 009
www.ftk.upol.cz